

Taula d'entitats
del Tercer Sector Social
de Catalunya

m4social

INTERNET, DRET FONAMENTAL: PROPOSTES PER A REDUIR LA BRETXA DIGITAL I SOCIAL.

Estudi per analitzar el marc legal existent i possibles iniciatives entorn de la reclamació de l'accés a Internet com a dret fonamental.

Taula d'entitats
del Tercer Sector Social
de Catalunya

m4Social

INTERNET, DRET FONAMENTAL: PROPOSTES PER A REDUIR LA BRETXA DIGITAL I SOCIAL.

.....

Estudi per analitzar el marc legal existent i
possibles iniciatives entorn de la reclamació
de l'accés a Internet com a dret fonamental.

Internet, dret fonamental: Propostes per a reduir la bretxa digital i social.

Estudi per analitzar el marc legal existent i possibles iniciatives entorn de la reclamació de l'accés a Internet com a dret fonamental.

Elaborat per l'Observatori DESC i femProcomuns per encàrrec de la Taula del Tercer Sector

m4Social

Taula d'entitats
del Tercer Sector Social
de Catalunya

femProcomuns

- ▶ **Autors/es:** Irene Escorihuela, Andrea Farrés, David Gómez, Raquel Prado
- ▶ **Revisió i contribucions:** Mònica Garriga, David Jacovkis
- ▶ **Coordinació:** Adrià Cuenca
- ▶ **Disseny i maquetació:** Toni Sánchez Poy

Llicència: CC BY-NC-SA 4.0

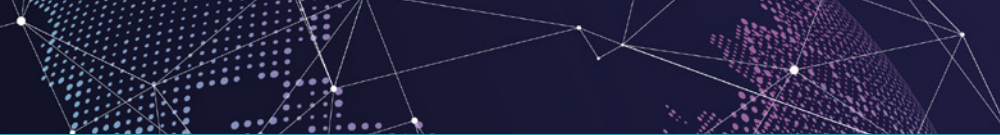
Barcelona, 2021

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ	7
2. MARC JURÍDIC	10
A. Configuració del dret d'accés i ús d'Internet per Nacions Unides	11
I. Declaració del Mil·lenni i Cimera Mundial sobre la Societat de la Informació i de la Comunicació.	11
II. Informe del Relator Especial sobre la promoció i protecció del dret a la llibertat d'opinió i d'expressió	11
III. Resolució de l'Assemblea General de Nacions Unides sobre la promoció, protecció i gaudi dels drets humans a Internet	12
IV. Objectius del Desenvolupament Sostenible.	12
V. Convencions i Comitès de l'ONU creats en virtut dels tractats de l'ONU de drets humans	13
VI. Altres iniciatives de l'ONU	14
VII. Fòrum sobre la Governança d'Internet	15
B. Configuració de la Unió Europea i el Consell d'Europa del dret d'accés i ús d'Internet	16
I. La Unió Europea	16
1. Carta de Drets Fonamentals de la Unió Europea i jurisprudència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea	16
2. Iniciatives de la UE en relació amb Internet	17
II. El Consell d'Europa	19
1. Iniciatives del Consell d'Europa en relació amb l'accés i ús d'Internet. . .	19
2. Sentències del Tribunal Europeu de Drets Humans	20
III. Iniciatives nacionals	20
C. Configuració del dret d'accés i ús a Internet segons la normativa espanyola	25
I. La Constitució Espanyola	25
II. Llei 39/2015, d'1 d'octubre, del procediment administratiu comú de les administracions públiques	25
III. Llei orgànica sobre la protecció de dades personals i garantia dels drets digitals 3/2018, de 5 de desembre	26
IV. Real Decret-Llei 14/2019, de 31 d'octubre, pel qual s'adopten mesures urgents per raons de seguretat pública en matèria d'administració digital, contractació del sector públic i telecomunicacions	26
V. Transposició de Directives Europees.	27
VI. Iniciatives soft law	27
D. Configuració del dret d'accés i ús a Internet segons la normativa catalana. 28	
I. Estatut d'Autonomia	28
II. Carta Catalana pels drets i les responsabilitats digitals	28

3. CONTINGUT I RECONeixEMENT DEL DRET	29
A. Contingut del dret	30
I. Consideracions sobre l'accés a Internet	30
II. Accés a un Internet digne, igualitari i apoderador	32
III. Funcions bàsiques de l'accés a Internet per l'exercici dels Drets i Llibertats de les persones	33
B. Postures en relació amb el reconeixement del dret a Internet	36
I. Internet no es considera un dret	36
II: Internet com a Dret Fonamental Instrumental	37
III. Internet com a Dret Fonamental Substantiu	38
4. CAS D'ESTUDI: LA CIUTAT DE BARCELONA	39
A. Polítiques públiques	40
I. Coalició de Ciutats pels Drets Digitals	40
II. Comissionat d'Innovació Digital	42
III. Infraestructures de xarxa	42
B. Espais participants i ciutadania organitzada	43
C. Valoració	45
5. CONCLUSIONS	47
6. RECOMANACIONS D'ACTUACIÓ	50
A. Accions per a enfortir el marc legal: propostes de desenvolupament normatiu i vies judicials en cas d'incompliment	53
I. Accions a escala internacional	53
II. Acció a escala constitucional	54
III. Accions relacionades amb el desenvolupament normatiu	55
IV. Accions judicials per incompliment	57
B. Accions relacionades amb polítiques públiques	58
C. Accions relacionades amb l'activitat pròpia del tercer sector	59
7. BIBLIOGRAFIA I REFERÈNCIES	62
A. Normativa internacional	63
B. Normativa nacional	64
C. Instruments soft law	64
D. Articles de referència	65
E. Entitats participants en les discussions grupals	66
I. Discussió grupal – entitats socials	66
II. Discussió grupal – juristes	67
III. Discussió grupal – activistes	68
IV. Entrevistes individuals	68

I. INTRODUCCIÓ

A 75 anys de la creació de les Nacions Unides, la defensa dels drets humans arreu del món ha evolucionat en molts aspectes. Avui podem afirmar que durant aquests anys han cristal·litzat innovacions i canvis importants en matèria de drets, tant pel que fa al reconeixement com a la incorporació a corpus legislatius i de polítiques públiques. Un dels canvis més importants de la història recent és l'arribada d'Internet a les nostres vides. Internet ha modificat la forma com ens relacionem socialment, la manera com treballem, com gaudim de l'oci i com ens informem. Alhora, Internet s'ha convertit en una eina central sense la qual pot resultar complicat accedir a determinats drets. La imbricació entre els mitjans digitals i la garantia de drets es manifesta en múltiples exemples, tal com s'ha posat de relleu des de Nacions Unides a través de resolucions de l'Assemblea General, informes

El dret a l'educació, el dret a la llibertat d'expressió, a la llibertat de reunió, associació, sindicació i el dret a la participació en els afers públics, així com el dret al treball i a la bona administració tenen una interacció directa amb Internet i poden veure's afectats en la mesura en què s'hi tingui un accés adequat o no.

de les Relatories Especials o Observacions Generals dels comitès de tractats. Així doncs, el dret a l'educació, el dret a la llibertat d'expressió, a la llibertat de reunió, associació, sindicació i el dret a la participació en els afers públics, així com el dret al treball i a la bona administració tenen una interacció directa amb Internet i poden veure's afectats en la mesura en què s'hi tingui un accés adequat o no. També els Objectius de Desenvolupament Sostenible contempnen l'impacte que Internet pot tenir per a la seva consecució.

Al llarg d'aquest estudi analitzem, en un primer capítol, quin és l'encaix jurídic del dret a Internet a escala internacional (a), europeu (b), estatal (c) i català

(d). Desgranem les diferents propostes fetes fins al moment, les quals aborden el dret a Internet des d'angles molt diversos. Així mateix, aquesta primera part de l'estudi inclou diferents aproximacions al dret a Internet en el Dret Internacional dels Drets Humans, apunts jurisprudencials i també iniciatives de soft law. Pel que fa a l'esfera internacional i regional, repassa l'àmbit de Nacions Unides, de la Unió Europea i el Consell d'Europa. Aquest apartat incorpora a més alguns exemples internacionals de reconeixement del dret a Internet que poden ser útils a casa nostra, i en concret s'esmenten els casos d'Estònia, França, Finlàndia, Itàlia, Xile, Índia i Brasil. L'objectiu d'aquesta primera part és, doncs, exposar l'estat de la qüestió respecte del reconeixement del dret a Internet, d'una banda, i d'altra banda trobar elements inspiradors per a posteriorment elaborar una estratègia d'incidència

completa, informada i, en la mesura del possible, amb base legal per a garantir el dret a Internet a Catalunya.

En el segon capítol de l'estudi es reflexiona sobre el contingut del dret a Internet. Per tal de poder reconèixer el dret a Internet com a dret fonamental necessitem identificar els principals aspectes que volem protegir. El punt de partida és que un dret humà a Internet ha d'anar molt més enllà de la connexió, això és, de l'accés *stricto sensu*. Mitjançant discussions grupals i entrevistes amb experts, entitats socials i juristes especialitzats en la temàtica, hem pogut extreure diverses conclusions i aproximacions diferents sobre què hauria d'incloure el dret humà a Internet. Per aquest motiu, aquesta segona part de l'estudi exposa les diferents esferes del dret, i planteja tres possibilitats en relació amb el seu reconeixement.

En primer lloc, s'exposa la hipòtesi que el dret a Internet matisi i ampliï el contingut d'altres drets humans ja reconeguts, però que no constitueixi un dret humà en si mateix. L'arribada d'Internet a les nostres vides ha transformat la forma com ensenyem i aprenem, com treballem, ens relacionem entre nosaltres, etc., i això ha de veure's reflectit en el reconeixement i exercici d'aquests drets, però no generar un dret per se. En segon lloc, s'obre la possibilitat que el dret a Internet sigui un dret instrumental, això és, un dret sense el qual no és possible l'accés als altres drets humans ja reconeguts. Finalment, en tercer lloc, es presenta l'opció segons la qual Internet constituïria un dret humà fonamental substantiu, amb les conseqüents garanties i formes d'exigibilitat.

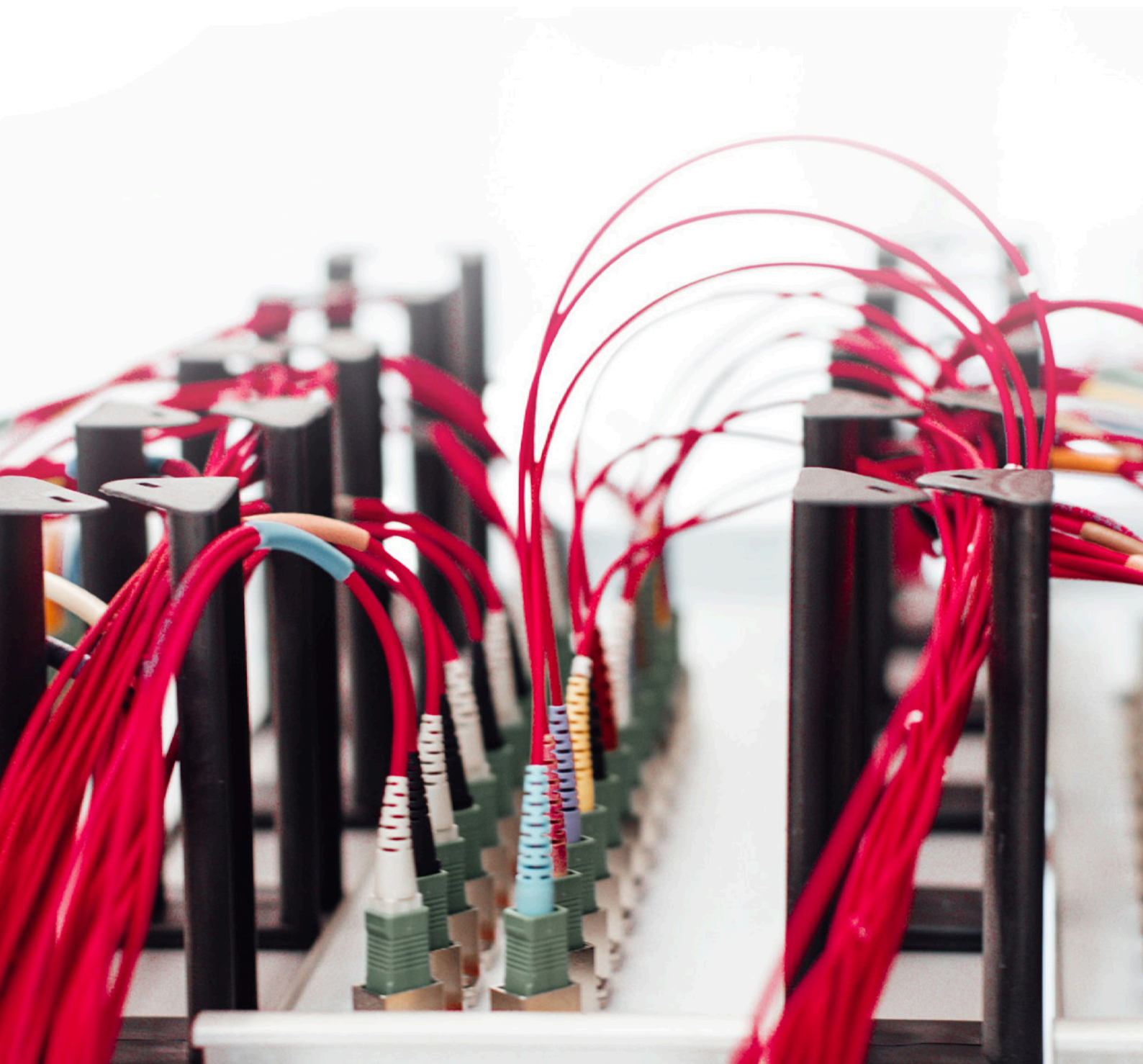
A l'estudi hem incorporat un cas d'estudi per a analitzar algunes propostes desenvolupades en l'àmbit municipal. El cas que identifiquem és el de la ciutat de Barcelona, l'ajuntament de la qual ha treballat en aliances internacionals de ciutats pels drets digitals i ha posat en marxa algunes polítiques innovadores en la matèria. Així mateix, existeixen moltes iniciatives ciutadanes en defensa del dret a Internet que hem volgut recollir i mostrar com a exemples de bones pràctiques per avançar cap al dret a Internet.

Finalment, l'estudi compta amb un apartat de recomanacions adreçades a enfortir les capacitats d'incidència política respecte a la realització del dret a Internet, que recullen algunes de les propostes i normatives exposades al llarg de l'informe. Aquestes recomanacions estan orientades a que el tercer sector i entitats socials puguin reforçar les seves campanyes en la matèria, i s'obren diverses possibilitats a escala legal, jurídica i d'aplicació de polítiques públiques.

Conscients que la conquesta de drets és sempre una tasca àrdua que comporta anys de pensament i acció col·lectives, el dret humà a Internet es va obrint pas en les nostres societats. Desitgem que les contribucions d'aquest document puguin ser útils i tenir un efecte pràctic a mitjà i llarg termini, en un moment en què la bretxa digital és més dolorosa que mai a causa de la pandèmia de COVID-19.

II. MARC JURÍDIC EN RELACIÓ AMB L'ACCÉS I ÚS D'INTERNET

A. CONFIGURACIÓ DEL DRET D'ACCÉS I ÚS D'INTERNET PER NACIONS UNIDES

Les Nacions Unides (ONU) han transcendit els darrers anys de la visió tècnica d'Internet a una visió cultural, social i política. Entenen Internet com un bé públic global, i impulsen normes en un doble nivell: d'una banda, en relació amb el contingut a través de la llibertat d'expressió i dret a la informació i, d'altra, en relació amb les infraestructures i tecnologies necessàries per desenvolupar-lo.¹

A continuació, es posen en relleu tant l'evolució que ha tingut l'ONU respecte a la qüestió d'Internet com a dret fonamental, com l'evolució de la configuració d'aquest dret.

I. Declaració del Mil·lenni i Cimera Mundial sobre la Societat de la Informació i de la Comunicació

El dia 13 de setembre de 2000, l'ONU va redactar la Declaració del Mil·lenni, on els caps d'Estat i govern van mostrar el seu compromís amb la Carta de l'ONU i van reconèixer la responsabilitat que tenen a escala global, regional i internacional en relació amb les tecnologies de la informació i comunicació i el compliment i protecció dels drets civils, polítics, socials i culturals.²

D'aquesta Declaració en derivà la Cimera Mundial sobre la Societat de la Informació i de la Comunicació (Ginebra 2003: Declaració de Principis i Pla d'Acció³; i Tunísia 2005: Compromís de Tunísia i Agenda de Tunísia)⁴. Aquesta Cimera impulsà polítiques relacionades amb la lluita contra la bretxa digital i la garantia de l'accés a Internet.

Des d'aquesta iniciativa, la perspectiva de l'ONU situa com a repte de la societat de la informació l'accés universal, equitatiu i assequible a la infraestructura i als serveis de les tecnologies de la informació i comunicació.

II. Informe del Relator Especial sobre la promoció i protecció del dret a la llibertat d'opinió i d'expressió

El 16 de maig de 2011, es presentà l'informe de Frank La Rue, Relator Especial de l'ONU sobre la promoció i protecció del dret a la llibertat d'opinió i d'expressió⁵, on reconeix que Internet és un instrument indispensable per a exercir diversos drets humans.

Aquest informe és important perquè no només relaciona el dret d'accés a Internet amb l'article 19 del Pacte Internacional dels Drets Civils i Polítics, que reconeix el dret de llibertat d'expressió, com s'havia fet fins aleshores, sinó que el considera com un dret substantiu, ja que facilita l'exercici d'altres drets humans. A partir d'aquest moment, la qüestió sobre l'accés

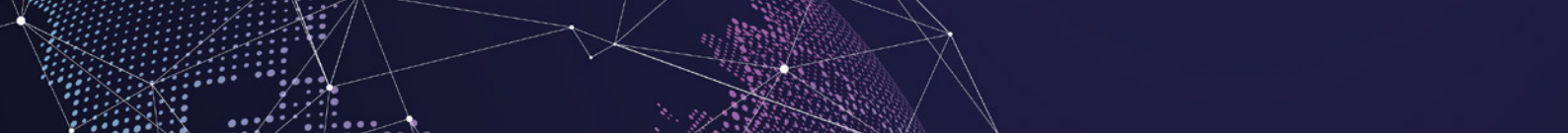
¹ Álvarez, T. (2019). El Derecho de acceso a Internet en el constitucionalismo español. *Encontro de Investigadores da Escola de Direito da Universidade do Minho*, pp. 44-45.

² Resolució de l'Assemblea General de l'ONU, Declaració del Mil·lenni de Nacions Unides, A/RES/55/2.

³ La Societat de la Informació, *Declaració de Principis. Construir la societat de la informació: un repte global per el nou mil·lenni*, WSIS-03/GENEVA/4-S

⁴ *La Societat de la Informació, Compromís de Tunísia*, WSIS-05/TUNIS/DOC/7-S.

⁵ Informe del Relator Especial sobre la promoció i protecció del dret a la llibertat d'opinió i d'expressió, Frank La Rue, A/HRC/17/27/S, paràgraf 85.

a Internet apareix de manera successiva tant en els informes posteriors que redacta La Rue, com en els del seu successor, David Kaye. Un exemple d'aquesta tendència és l'informe de 2017, que afirma, de forma inequívoca, que les persones depenen de l'accés digital per a exercir drets fonamentals com la llibertat d'opinió i d'expressió, a més del dret a la vida i altres drets econòmics, socials i culturals.⁶

III. Resolució de l'Assemblea General de Nacions Unides sobre la promoció, protecció i gaudi dels drets humans a Internet

Cinc anys després del mediàtic reconeixement d'accés a Internet com a dret fonamental per part de La Rue, l'any 2016 l'Assemblea General de Nacions Unides passà una important resolució sobre la promoció, protecció i gaudi dels drets humans en relació amb Internet⁷. Concretament, es van enumerar una sèrie de drets els quals, per la seva realització, depenen d'Internet, com per exemple el dret a la llibertat d'expressió, o el dret a l'educació. També esmenta l'alfabetització digital, i sol·licita els Estats que treballin per fer desaparèixer la bretxa digital, de gènere i en relació amb les persones amb discapacitat. A més, els exhorta que adoptin polítiques públiques nacionals relatives a Internet que tinguin com a objectiu bàsic l'accés i gaudir universal dels drets humans.

Sol·licita els Estats que treballin per fer desaparèixer la bretxa digital, de gènere i en relació amb les persones amb discapacitat

IV. Objectius del Desenvolupament Sostenible

Incrementar la igualtat d'accés a les TIC secunda molts Objectius del Desenvolupament Sostenible (ODS), com per exemple els relacionats amb l'educació, salut, treball, creixement econòmic, innovació i infraestructura, i les ciutats i comunitats sostenibles. Especialment, destaquem:

1. **Objectiu 1:** acabar amb la pobresa. Per això, el creixement econòmic ha de ser inclusiu, per a crear llocs de treball sostenibles i promoure la igualtat, i en aquest sentit l'accés a Internet juga un rol important.
2. **Objectiu 4:** assegurar una educació de qualitat, inclusiva i equitativa, i promoure oportunitats d'aprenentatge per a tots i totes. Especialment atesa la situació de pandèmia provocada per la COVID-19, ha quedat palesa la necessitat d'assegurar connectivitat a Internet i alfabetització digital per tal que el dret a l'educació no es vegi vulnerat.
3. **Objectiu 5:** aconseguir igualtat de gènere i apoderar totes les dones, joves i adolescents. En relació amb la bretxa digital, s'ha observat que afecta de manera desigual, essent les dones menys alfabetitzades en l'àmbit digital que els homes. Per treballar cap a una igualtat de

⁶ Informe del Relator Especial sobre la promoció i protecció del dret a la llibertat d'opinió i d'expressió, David Kaye, A/HRC/35/22, paràgraf 76.

⁷ Resolució del Consell de Drets Humans, *Promoció, protecció i gaudi dels drets humans*, A/HRC/32/L.20, 27 de juny 2016 (paràgrafs operatius 4-8 i 12).

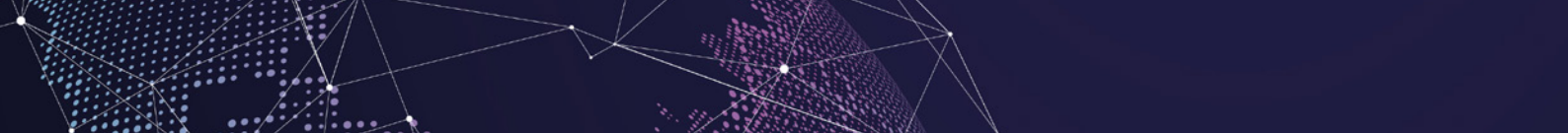
gènere real, cal que l'accés a Internet tingui en compte aquesta desigualtat de base.

4. **Objectiu 8:** promoure el creixement econòmic sostingut, inclusiu, i el desenvolupament sostenible, l'ocupació plena i productiva i el treball digne. Per implementar i aconseguir aquest objectiu, el paper que juga l'accés a Internet s'ha de tenir en compte, ja que dins del cicle de vida laboral ens trobem diferents aspectes altament informatitzats, com la cerca de feina o el teletreball.
5. **Objectiu 9:** construir infraestructures sòlides, promoure la industrialització sostenible, i fomentar la innovació. En relació amb el dret a Internet, aquest objectiu implica l'obligació de construir infraestructura suficient perquè tots els ciutadans i ciutadanes puguin tenir connexió a la xarxa.
6. **Objectiu 10:** reduir les desigualtats dins i entre països. En aquest sentit, l'accés a Internet ha de configurar-se considerant les necessitats dels col·lectius més vulnerables, per assegurar-se que no queden exclosos de poder exercir els seus drets fonamentals a través d'Internet.
7. **Objectiu 11:** construir ciutats inclusives, segures, sòlides i sostenibles. L'accés a Internet s'ha de garantir de manera sostenible, i fomentant una cultura digital que respecti el medi ambient i mitigui les desigualtats urbanes.
8. **Objectiu 12:** assegurar un consum i una producció sostenibles. Com es menciona a l'objectiu anterior, el dret d'accés a Internet s'ha de configurar de manera sostenible, a més de dur a terme activitats de formació i capacitatció que promoguin un consum responsable.
9. **Objectiu 16:** promoure societats pacífiques i inclusives per al desenvolupament sostenible, assegurar accés a la justícia de forma universal i construir institucions efectives, inclusives i responsables a tots els nivells. Una part d'aquest objectiu, que és el dret a l'accés a la informació, està molt lligat al dret d'accés a Internet.

V. Convencions i Comitès de l'ONU creats en virtut dels tractats internacionals de drets humans

Dins el marc de l'ONU trobem diverses convencions en matèria de drets humans, i els seus respectius comitès, que han tractat el tema de l'accés i ús d'Internet.

Respecte la Convenció i el Comitè de Nacions Unides dels Drets de les Persones amb Discapacitat, destaquem l'article 5 (igualtat i no discriminació), 9 (accessibilitat), 19 (dret a viure de forma independent i a ser inclòs en la comunitat) i 21 (llibertat d'expressió i d'opinió i accés a la informació). Del Comitè, destaquem l'Observació General número 2 (2014) sobre l'article 9 de la Convenció, que posa de relleu l'obligació que Internet també sigui accessible a persones amb discapacitat.

En relació amb la Convenció i el Comitè dels Drets de l'Infant, cal posar en relleu els articles 2 (no discriminació), 4 (obligació dels estats a implementar les provisions de la convenció), 13-17 (drets a la informació i llibertat d'expressió), 24 (dret a gaudir del nivell de salut més alt possible) i 28 (dret a l'educació). Amb referència al treball del Comitè, posem en relleu l'Observació General sobre els drets de l'infant en relació amb l'entorn digital, que està en procés de redacció, l'objectiu de la qual és guiar en l'àmbit legislatiu i de polítiques públiques els estats perquè compleixin amb les obligacions de la convenció en relació amb l'entorn digital.

També s'ha pronunciat sobre el dret d'accés i ús d'Internet el Comitè sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació contra la dona. D'aquesta Convenció, cal destacar els articles 10 (no discriminació en l'esfera de l'educació), 11 (no discriminació en l'àmbit laboral), 12 (no discriminació a l'esfera de l'atenció mèdica) i 14 (problemes especials als quals s'ha d'enfrontar la dona a l'àmbit rural).

També s'ha pronunciat sobre el dret d'accés i ús d'Internet el Comitè sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació contra la dona. D'aquesta Convenció, cal destacar els articles 10 (no discriminació en l'esfera de l'educació), 11 (no discriminació en l'àmbit laboral), 12 (no discriminació a l'esfera de l'atenció mèdica) i 14 (problemes especials als quals s'ha d'enfrontar la dona a l'àmbit rural).

Pel que fa a les iniciatives del Comitè, destaquem la recomanació general número 28 (2010), que fa referència a les obligacions dels Estats a reconèixer que la discriminació de les dones està lligada a altres factors que les afecten, com l'edat, la classe social o la seva orientació sexual. La recomanació general número 34 (2016) sobre els drets de les dones en entorns rurals, fa referència a les TIC, ressaltant que si bé aquestes eines juguen un paper important pel seu apoderament, per qüestions de bretxa de gènere, veuen obstaculitzat el seu accés a les TIC.

A nivell més general, trobem el Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals, i el treball del seu respectiu Comitè. Entre tots els articles del pacte, destaquem l'article 6 (dret al treball), 12 (dret a gaudir del nivell més alt possible de salut física i mental), 13 (dret a l'educació) i 15 (dret a participar a la vida cultural). Respecte al treball del Comitè, trobem l'observació general número 18 (2005) sobre el dret al treball, que fa referència al dret a participar a formació tècnic-professional, i a treballar en condicions que garanteixin les llibertats polítiques i econòmiques fonamentals de la persona humana.

VI. Altres iniciatives de l'ONU

L'ONU reconeix que actualment les noves tecnologies juguen un paper crucial atès que transformen economies i societats i generen reptes en relació amb la seguretat, equitat, ètica i drets humans. Consideren, tanmateix, que la cooperació entre àmbits i fronteres, sectors i disciplines, és fonamental. Per això, el juliol de 2018 el Secretari General de l'ONU va establir un Panell d'Alt Nivell sobre Cooperació Digital per identificar bones pràctiques i pro-

posar modalitats per treballar cooperativament entre sectors i disciplines, per fer front als reptes de l'era digital.

El resultat del Panell foren una sèrie de recomanacions publicades l'any 2019, entre les quals destaquem la necessitat de construir una societat i economia digital inclusiva, protegir els drets humans i promoure la seguretat, estabilitat i confiança en l'àmbit digital.

Basant-se en aquestes recomanacions, i després de realitzar diverses taules rodones amb diferents actors governamentals, sector privat, societat civil, organitzacions internacionals i institucions acadèmiques, es va establir un full de ruta publicat el juny de 2020, entre els objectius del qual destaquem: assegurar la inclusió digital, especialment pels col·lectius més vulnerables (és a dir, caminar cap al tancament de la bretxa digital, que afecta persones migrants, refugiades, persones grans, gent jove, persones amb discapacitat, persones que viuen a l'entorn rural o dones) i assegurar la protecció de drets humans a l'era digital (es destaca la necessitat de regular la protecció de dades o la identificació digital, des d'una perspectiva de drets humans).

Finalment, si bé no és una iniciativa que emana de l'ONU, destaquem "Contract for the Web", creat per representants de 80 organitzacions, representants governamentals, i empreses, que ha redactat 9 principis rectors relacionats amb la governança d'Internet. D'entre els principis, destaquem el d'assegurar que tothom es pugui connectar a Internet i que aquest sigui accessible i a un preu assequible per a tothom. Més de 1300 empreses i organitzacions, entre les quals es troba el govern espanyol, els han signat.

VII. Fòrum sobre la Governança d'Internet

La governança d'Internet va ser un dels temes més controvertits al Fòrum Mundial de la Societat de la Informació, i en conseqüència el Secretari General de l'ONU va ordenar organitzar de forma específica un Fòrum sobre la Governança a Internet. El mandat d'aquesta plataforma, que va començar a funcionar el 2006 i s'ha reunit per últim cop durant el mes de novembre de 2020, és unir diferents actors per discutir polítiques públiques relacionades amb Internet. Pel que fa a l'última vegada que el Fòrum es va convocar, s'hi va ressaltar la importància d'Internet, especialment en context de la pandèmia provocada per la COVID-19, i es van incorporar qüestions mediambientals com a un dels temes principals per primer cop.

Si bé no té força vinculant, informa i inspira el debat sobre la governança a Internet, tractant temes com la inclusió, el medi ambient, el tractament de dades i la seguretat online. En paral·lel a aquestes divisions temàtiques, des de la reunió inaugural del Fòrum el 2006 es van establir una sèrie de coalicions dinàmiques, les quals són obertes, amb grups de treball multilaterals i centrades en temes concrets, com per exemple gènere, infància o neutralitat de la xarxa, entre d'altres.

A més, hi ha 91 iniciatives nacionals en relació amb el Fòrum, entre elles una societat espanyola, des de la qual s'impulsen debats entre totes les parts interessades per definir quin és el paper d'Espanya en relació amb la governança d'Internet.

B. CONFIGURACIÓ DE LA UNIÓ EUROPEA I EL CONSELL D'EUROPA DEL DRET D'ACCÉS I ÚS D'INTERNET

De les iniciatives europees podem extreure la conclusió que les normes i principis internacionals de drets humans, en particular la igualtat, no discriminació, inclusió, participació i el subministrament de recursos eficaços, han d'orientar totes les mesures que s'adoptin en relació amb l'accés i ús d'Internet.

I. La Unió Europea (UE)

1. Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea i jurisprudència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea

El Tractat de la UE, el Tractat de Funcionament de la UE i la Carta dels Drets Fonamentals són, juntament amb el Tractat constitutiu de la Comunitat Europea de l'Energia Atòmica, els quatre documents que configuren la constitució material de la Unió Europea.

La Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea és un document proclamat pel Parlament Europeu, el Consell de la Unió Europea i la Comissió Europea el desembre de l'any 2000, que recull el conjunt de drets civils, polítics, econòmics i socials dels ciutadans i ciutadanes que viuen dins la UE.

Entre els drets que integren la Carta, destaquem l'article 8 (protecció dades personals), l'article 11 (llibertat d'expressió i informació), l'article 14 (dret a l'educació), l'article 15 (llibertat professional i dret a treballar), l'article 24 (drets de l'infant), l'article 25 (drets de la gent gran), l'article 26 (integració de les persones que tenen discapacitats) i l'article 41 (dret a una bona administració).

El Tribunal de Justícia de la UE (TJUE) és la institució europea que ostenta la potestat jurisdiccional de la Unió, i té com a missió interpretar i aplicar el dret de la UE. La ciutadania de la UE no pot invocar directament la Carta davant del TJUE, sinó que ho ha de fer de mane-

ra indirecta, davant dels tribunals nacionals. Així, la manera d'accedir a aquest Tribunal és a través de les qüestions prejudicials, que poden ser plantejades per l'òrgan jurisdiccional estatal quan dubti sobre la interpretació o legalitat d'alguna norma interna en relació amb la norma comunitària.

Si bé considerem important posar en relleu la jurisprudència d'aquest Tribunal, ja que és important per a saber com s'enfoca l'accés a Internet a través de la interpretació de la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea, cal destacar que el Tribunal de Justícia de la UE enfoca la qüestió tenint en compte la protecció de dades, drets d'autor i propietat intel·lectual, drets dels consumidors, o bé la lliure competència, i no tant la qüestió de la bretxa digital.

Entre les sentències del Tribunal, destaquem Productores de Música de España (Promusicae) v Telefónica de España SAU C-275/06, de 2008, que

El Tribunal de Justícia de la UE enfoca la qüestió tenint en compte la protecció de dades, drets d'autor i propietat intel·lectual, drets dels consumidors, o bé la lliure competència, i no tant la qüestió de la bretxa digital.

reafirma la necessitat de protegir les dades personals, i especifica que en els casos on aquesta protecció col·lisió amb altres drets fonamentals, els Estats han d'aplicar el principi de proporcionalitat.

També posem en relleu Google v Espanya assumptes acumulats C.293/12 i C-594/12, de 2014, la qual conclou que Google Espanya ha de complir amb la normativa europea de protecció de dades, i afirma l'existència del dret a l'oblit, és a dir, a retirar els enllaços que resultin d'una cerca determinada si així ho sol·licita un usuari, encara que la font original on es trobin publicats no hagi eliminat el contingut.

Finalment, la sentència en els assumptes acumulats Telenor Magyarország Zrt./Nemzeti Média-és Hírközlési Hatóság Elnöke C-807/18 i C-39/19, de 2020, interpreta per primera vegada el Reglament de la Unió que consagra la neutralitat de la xarxa, arribant a la conclusió que els proveïdors d'accés a Internet no poden, a través d'ofertes de "tarifes zero", donar preferència a certes aplicacions i serveis, i que les altres aplicacions i serveis estiguin subjectes a mesures de bloqueig o alentiment.

2. Iniciatives de la UE en relació amb Internet

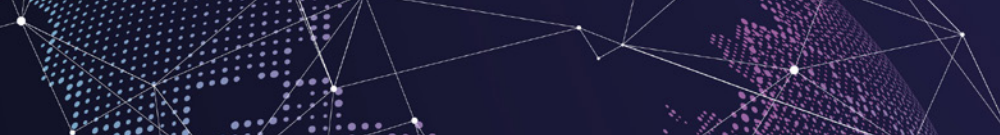
Al llarg dels anys, la UE ha dut a terme diferents iniciatives en relació amb l'accés i ús d'Internet, amb l'objectiu de treballar amb els estats membres per possibilitar l'accés a Internet per facilitar drets com l'educació, informació, protecció de dades o participació pública⁸. El primer projecte europeu a destacar és l'e-Europa, de 1999, l'objectiu del qual era crear alfabetització digital. A aquests plans van seguir l'e-Europa 2005, i l'e-Europa 2020, els quals se centraven a promoure que els governs utilitzessin eines digitals, si bé aquests plans s'havien de desenvolupar en l'àmbit nacional.⁹

El document estratègic i2010, que s'adoptà a Riga l'any 2005 per part de la Comissió Europea, titulat "Una Societat de la Informació Europea pel creixement i treball", reconeixia el paper que juguen les TIC dins la UE, especialment en relació amb millorar la qualitat de vida dels ciutadans i ciutadanes i la seva participació social, millorant el seu accés a la informació o a oportunitats laborals. Igualment, reconeixia la necessitat de millorar l'accés de les TIC per a les persones grans o amb discapacitat, a més de reconèixer l'existència de la bretxa digital, el que la declaració ministerial anomena "e-Inclusion". Els objectius de la Declaració, entre d'altres, posaven en relleu la necessitat de treballar amb el sector privat per millorar l'educació digital, promoure un e-govern inclusiu, millorar l'accés i ús de les TIC, i satisfer les necessitats de la gent gran i treballadors d'edat avançada.

L'any 2011, la Comissió Europea féu una comunicació sobre un Internet obert i la neutralitat de la xarxa a Europa, en la qual ressaltava la importància d'assegurar un Internet obert, i d'accés universal i transparent. En aquest sentit, destacava que la neutralitat de la xarxa afecta una sèrie de drets reconeguts a la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió, com el respecte a la privacitat, la protecció de dades personals, i la llibertat d'informació i expressió, ja que les esmenes pretenien assegurar que no hi hagués discriminació a la xarxa, i que tot el trànsit a Internet s'hagués tractat de manera igualitària.

⁸ Álvarez, T. (2019). El Derecho de acceso a Internet en el constitucionalismo español, *op. cit.*, 45.

⁹ Kuleto, V. i Subotic, N. (2016). Modernizing the Public Administration – the Path to Digital Society, *International Journal of Engineering Research & Technology*, vol. 5 Issue 02, 7-13.

L'any següent, la Comissió va publicar el Codi dels Drets Online de la UE, que encara que no sigui un instrument vinculant per als Estats en si mateix, recull drets i principis existents per a recalcar que també apliquen a l'àmbit digital. Si bé estan enfocats en matèria de drets de consumidors, conté informació rellevant en relació amb el dret dels ciutadans i ciutadanes a accedir a serveis de comunicació electrònica de bona qualitat i a un preu assequible, i fa referència a l'obligació d'assegurar que les persones amb discapacitat puguin accedir a aquests serveis en igualtat de condicions.

L'any 2018 la Comissió Europea va presentar el projecte wifi4EU, que consisteix a promoure la connectivitat a xarxes wifi gratuït a llocs públics. Les condicions perquè les xarxes siguin finançades per aquest projecte són les següents: cal que siguin gratuïtes, no hi hagi publicitat i les instal·lacions no dupliquin wifi gratuït preexistent. Actualment, s'han realitzat 3 convocatòries, de les quals diferents municipis catalans se n'han beneficiat. ¹⁰

La UE lidera la societat el Gigabit¹¹ sota el paraigües de la qual conviuen diferents projectes, com wifi4EU, un Mercat Únic Digital, o el Codi Europeu de Comunicacions Electròniques, entre d'altres. El plantejament de la societat del Gigabit posa en relleu la necessitat de millorar la connectivitat a Internet per acabar amb la bretxa digital, ja sigui provocada per factors econòmics, socials o territorials. En aquest sentit, per exemple, es vol que tots els sectors que impulsen l'economia i la societat, com les escoles, hospitals, o administracions públiques, tinguin accés a la connexió en forma de gigabit.

Finalment, pel que fa a polítiques públiques europees, el febrer de 2020 la Comissió Europea va presentar la comunicació "Donar forma al futur digital d'Europa", la qual conté un conjunt de mesures per a posar la tecnologia al servei de les persones, i que fomenti una societat oberta i una economia dinàmica i sostenible.

En paral·lel a aquestes iniciatives, s'han aprovat diverses eines que regulen diferents aspectes relacionats amb l'accés i ús d'Internet (veure l'apartat 2.C.V per la seva transposició a l'ordenament jurídic espanyol).

La primera eina que destaquem és la Directiva (UE) 2009/140/CE, que modifica la Directiva 2002/21/CE relativa a un marc regulador comú de les xarxes i els serveis de comunicacions electrònics, la qual reconeix que Internet és essencial per a l'educació i l'accés a la informació, a més d'introduir la neutralitat tecnològica i de servei. ¹²

El 25 d'octubre de 2015 el Parlament Europeu va aprovar el Reglament del Mercat Únic de les Comunicacions, que conté les normes en relació amb l'accés a un Internet obert, és a dir, a la neutralitat de la xarxa a Europa. El 2016 l'Organisme de Reguladors Europeus de les Comunicacions Electròniques (BEREC) publicà les directrius d'implementació d'aquesta llei als Estats membres, assegurant que el Reglament s'hagi d'interpretar garantint la neutralitat de la xarxa. ¹³

Aquest Reglament forma part de l'Estratègia per al Mercat Únic Digital, una proposta de la Comissió Europea iniciada el 2015, creant les bases per una societat digital europea unida i sostenible, i que la comunicació abans mencionada "Donant forma al futur digital d'Europa" de 2020 ha substituït.

¹⁰ Per saber quins municipis formen part del projecte, es pot descarregar un mapa a <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/wifi4eu-municipalities?lang=en>

¹¹ Si bé el gigabit és una unitat de mesura que s'usa per saber quina capacitat d'emmagatzematge té un dispositiu o el tamany d'un arxiu, en aquest cas la Europa de la Societat de Gigabit fa referència a les diferents mesures relacionades amb millorar una connectivitat a nivell comunitari.

¹² Cullerell, C. (2010). El principi de neutralitat tecnològica i de serveis a la UE: la liberalització de l'espectre radioelèctric, *Revista d'Internet, dret i política*, número 11, 1-10.

¹³ The Verge, "Europe's net neutrality guidelines seen as a victory for the open web", 30 d'agost de 2016, disponible a <https://www.theverge.com/2016/8/30/12707590/eu-net-neutrality-rules-final-guidelines-berec>.

L'any 2016 es va crear el Reglament General de Protecció de Dades 2016/679, que entrà en vigor l'any 2018. El Reglament es centra en la idea del dret del ciutadà europeu a la protecció de les seves dades personals. Algunes limitacions d'aquesta normativa és que el rol del ciutadà és el de proveïdor passiu de dades, en comptes de ser un actor, i que no regula com es tracten les dades en plataformes digitals no europees. ¹⁴

El mateix any s'aprova la Directiva (UE) 2016/1148 relativa a les mesures destinades a garantir un nivell elevat comú de seguretat a la xarxa i sistemes d'informació a la UE. És la primera iniciativa europea centrada a afrontar el repte que suposa la regulació del ciberespai, i obliga els estats a identificar quins són els operadors de serveis essencials, i a establir estratègies nacionals de ciberseguretat. A més, s'inclou el deure de les empreses a notificar els incidents greus que afectin les seves xarxes i sistemes. ¹⁵

Igualment, durant el desembre del 2018 el Codi Europeu de Comunicacions Electròniques va entrar en vigor. Es donava fins al desembre de 2020 per a transposar el Codi, l'objectiu del qual és establir normes i objectius comuns sobre com la indústria de les telecomunicacions s'ha de regular. El Codi aplica als proveïdors de xarxes i serveis, i defineix com s'han de regular per part dels legisladors nacionals.

Finalment, cal mencionar dues directives aprovades durant l'any 2019, la Directiva 2019/1024 i la Directiva 2019/1937. La primera, de 20 de juny, és relativa a les dades obertes i la reutilització de la informació del sector públic, regulant el dret d'accés a la informació pública, i la segona, de 23 d'octubre, fa referència a la protecció de les persones que informen sobre infraccions del dret Europeu. ¹⁶

II. El Consell d'Europa

2. Iniciatives del Consell d'Europa en relació amb l'accés i ús d'Internet

També dins el marc del Consell d'Europa s'ha abordat el tema de l'accés i ús d'Internet. En aquest sentit, el Consell entén Internet com un espai on es facilita l'exercici de drets fonamentals, la participació en processos democràtics, i també activitats comercials i socials. Així, per assegurar que l'enfocament sobre l'ús i accés a Internet posa els ciutadans i ciutadanes al centre, el Consell promou estàndards, construeix col·laboracions i promou diàlegs entre diferents actors.

Destaquem la declaració del Comitè de Ministres sobre els drets humans i l'estat de dret a la societat de la informació¹⁷ que reconeix que "l'accés limitat o l'absència d'accés a [les tecnologies de la informació i de la comunicació] TIC pot privar als individus de la capacitat d'exercir plenament els seus drets fonamentals."

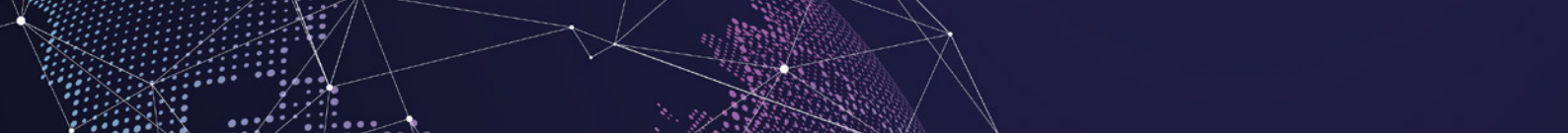
L'any 2014, el Consell d'Europa va publicar un informe adreçant la necessitat de salvaguardar els drets humans *online*. Especificava que la governança d'Internet s'ha de dur a terme tenint en compte l'interès públic, i que en aquesta línia el Consell tenia un pla estratègic de 2012 a 2015 per assegurar que els usuaris d'Internet vegin protegits els seus drets.

¹⁴ Fundació i2CAT (2019). *Construint drets i deures digitals*. Pp. 26-27.

¹⁵ Moret, V. (2017). Aspectos relativos a la incorporación de la Directiva NIS al ordenamiento jurídico español. Instituto Español de Estudios Estratégicos, 1-18.

¹⁶ KPMG (2019). *Directiva Europe's net neutrality guidelines seen as a victory for the open web*, Legal Alert.

¹⁷ Declaració del Comitè de Ministres sobre drets humans i el paper de les lleis a la Societat de la Informació, CM(2005)56 final, 13 de maig de 2005.

Finalment, en relació amb el dret a la protecció de dades, el Consell va adoptar la Convenció sobre la Protecció de Dades, ratificada per Espanya, i coneguda com a “Convenció 108”, l’únic tractat internacional en relació amb aquest tema. Estableix una sèrie de principis, que es van actualitzar el 2018, per la protecció de les persones en relació amb el processament automàtic de les dades personals tant per part d’actors públics com privats. En línia amb la normativa relacionada amb la protecció de dades europea, protegeix el dret a saber quina informació és emmagatzemada i el dret de la seva correcció, i regula la circulació lliure de dades entre els estats part, permetent-ne restriccions si la configuració legal estatal no preveu suficient protecció.

2. Sentències del Tribunal Europeu de Drets Humans

En relació amb el Conveni Europeu de Drets Humans (1950), destaquem l’article 8 (protecció de la privacitat, però no explícitament de les dades personals), i l’article 10 (llibertat d’expressió i accés a la informació). El Tribunal Europeu de Drets Humans, també conegut com el Tribunal d’Estrasburg, té competència per a jutjar les possibles violacions del Conveni i els seus Protocols. Les sentències d’aquest tribunal aborden la importància de l’accés a Internet com un dret substantiu, i el vinculen a la llibertat d’expressió i informació, regulat a l’article 10.

La jurisprudència que destaquem és, en especial, el cas Ahmet Yildirim contra Turquia (2012), ja que és la sentència a partir de la qual es comença a desenvolupar la jurisprudència del Tribunal en relació amb el dret d’accés a Internet. En aquest cas, s’afirma, al paràgraf 31, que “el dret d’accés a Internet està teòricament protegit per les garanties constitucionals existents en matèria de llibertat d’expressió i de llibertat de rebre idees i informacions. Tal dret es considera inherent al dret d’accés a la informació i a la comunicació, protegit a les constitucions nacionals. Inclou el dret de cada persona a participar en la societat de la informació, i l’obligació per als Estats de garantir l’accés dels ciutadans i ciutadanes a Internet.”

Com a sentències posteriors, trobem Yaman Akdeniz contra Turquia (2014),¹⁸ que declara la demanda inadmissible *ratione personae*, Cengiz et autres c. Turquia (2016)¹⁹ i Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete And Index.hu Zrt contra Hongria (2016),²⁰ en ambdues es declara que s’ha produït una vulneració de l’article 10 de la Convenció.

En l’àmbit penitenciari, el cas més rellevant és Jankovskis contra Lituània (2017), que segueix la línia apuntada al cas Kalda contra Estònia (2016)²¹. En aquest cas, el Tribunal estima la vulneració de l’article 10, ja que s’havia denegat al demandant l’accés a continguts que podien ser útils per a la seva formació, vulnerant el seu dret a l’educació.

III. Iniciatives estatals

Pel que fa a l’accés i ús d’Internet, hi ha alguns Estats que han aprovat legislacions pioneres en relació amb temes lligats a declarar-lo com a dret humà, i en relació amb la neutralitat de la xarxa, entre altres temes. Respecte als Estats europeus pioners o més proactius en aquest àmbit trobem Estònia, França, Finlàndia i Itàlia, malgrat les seves possibles limitacions.

18 El cas, que fa referència al bloqueig de pàgines d’Internet relacionades amb continguts musicals, es declara inadmissible perquè no es considera una víctima d’una violació de l’article 10 de la Convenció.

19 Aquest cas, que fa referència al bloqueig de la pàgina web de YouTube, estableix que el dret a la llibertat d’expressió s’ha vulnerat, ja que la llei turca només permet el blocatge de publicacions específiques, en cas que es sospiti que s’ha produït un delicte.

20 S’estima la vulneració de l’article 10 del Conveni ja que els propietaris d’una pàgina web van eliminar comentaris de diversos usuaris, impeding un debat relacionat amb la protecció dels consumidors.

21 Per un anàlisi sobre l’evolució de la jurisprudència del Tribunal en aquests dos casos, es pot consultar aquest enllaç: <https://legal-dialogue.org/out-of-the-cage-into-the-net-understanding-access-to-the-internet-in-prison-as-a-human-right>.

Estònia

L'any 2000, **Estònia** va convertir-se en el primer país del món en declarar l'accés a Internet com un dret humà bàsic. Actualment es defineix com un país líder en aquest àmbit.

- *Com s'estableix?* S'incorpora per mitjà d'una llei sobre telecomunicacions aprovada pel Parlament el febrer de l'any 2000.
- *Què conté?* El reconeixement del dret a Internet a Estònia inclou un servei universal, disponible per a tothom independentment de la seva localització geogràfica, a un preu uniforme. En aquest sentit, s'aborda la garantia d'accés a tot el territori al mateix preu.
- *Com funciona?* Amb una gran inversió per part del sector públic en l'àmbit digital, actualment, el 99% dels serveis que ofereix el govern funcionen on-line. Això vol dir que els DNIs electrònics són obligatoris, s'utilitza tecnologia *blockchain* per a protegir les dades sensibles de la ciutadania i existeix l'e-vot, o vot electrònic, entre d'altres. Hi ha punts d'accés gratuït a Internet (PIAPs) i s'ha fet un important esforç per a potenciar les habilitats digitals a les escoles. Si bé el 90% de les llars tenien accés a Internet, cal observar les dificultats de les persones grans o més excloses de l'àmbit digital per a accedir als serveis digitalitzats, com per exemple l'accés a la salut.

França

A **França**, el Consell Constitucional va fer un primer pas per garantir el dret d'accés a Internet com un dret fonamental l'any 2009, en el sentit que tallar la connectivitat a Internet és una restricció inconstitucional del dret a la llibertat d'expressió i comunicació. Més endavant, la "Loi numérique", de 2016, aprofundia en aquest sentit.

- *Com s'estableix?* A partir d'un projecte de llei de maig de l'any 2009 "per afavorir la difusió i protecció de la creació a Internet" (una llei força polèmica, anomenada "loi HADOPI"), el Consell Constitucional francès estipula, en l'apartat 12 de la decisió núm. 2009-580 DC 2009, que els serveis d'Internet impliquen la llibertat d'accedir a la participació a la vida democràtica i la llibertat d'expressió i que no es poden efectuar talls (per part dels poders públics, en cas de descàrregues massives, per exemple). Posteriorment, l'article 108 de la Loi numérique de 2016 modifica el codi d'acció social i de les famílies per a introduir-hi l'obligació dels operadors d'Internet a mantenir-lo, malgrat hi hagi impagaments.
- *Què conté?* Es tracta de dos supòsits diferents: l'accés a Internet no pot ser limitat per l'Estat, d'una banda, ni pot ser-ho pels operadors, per l'altra. Pel que fa a la resolució del Consell Constitucional, vincula directament el dret a Internet amb la llibertat d'expressió, considerant que en forma part i que, per tant, qualsevol limitació del dret a Internet serà una vulneració del dret a la llibertat d'expressió. Ara bé, això no constitueix el reconeixement del dret a Internet com a dret humà. Tampoc la Loi numérique de 2016 ho fa, si bé l'article 108 estableix de facto que aquest servei s'ha de garantir per a persones vulnerables que no poden fer front a les factures, equiparant aquest servei a l'aigua, l'electricitat o el gas.
- *Com funciona?* Pel que fa a l'ús d'Internet, només un jutge podrà establir la conveniència o no de limitar l'accés a Internet d'una persona. En el cas d'impagament de les factures d'Internet, s'acumularan les factures impagades, però no es podran efectuar talls.

Finlàndia

Pel que fa a **Finlàndia**, l'entrada en vigor l'any 2010 d'una nova llei del mercat de les comunicacions la va convertir en el primer país que reconeix l'accés a Internet a través de la banda ampla com un dret fonamental de tots els ciutadans i ciutadanes. Així, s'estableix el dret a tenir una connexió "ràpida", d'un megabyte per segon.

- *Com s'estableix?* S'afegeix un apartat a la secció 60 c de la llei del mercat de comunicacions el juliol de 2009. La mesura va entrar en vigor el juliol de 2010.
- *Què conté?* Específicament, aquesta llei obliga les companyies teleoperadores de Finlàndia a proporcionar una connexió a Internet d'alta qualitat i a un preu raonable, amb una velocitat de descàrrega d'almenys 1 megabit per segon.
- *Com funciona?* Internet de banda ampla és considerat, a més d'un dret, un servei universal. Les companyies han d'oferir a totes les llars habituals (no s'inclouen les segones residències) el servei de connexió a un preu raonable. Actualment el 96% de les llars tenen accés a Internet. L'Estat ha realitzat un esforç destacable per tal de desenvolupar xarxes de fibra allà a territoris més desabastits.

Grècia

En el cas de **Grècia**, una modificació constitucional l'any 2001 va introduir els serveis d'Internet com a forma de participació en la societat de la informació.

- *Com s'estableix?* Es tracta d'una modificació de l'article 5A de la Constitució, el relatiu al dret a la informació.
- *Què conté?* Es va introduir el següent "la facilitació d'accés a informació transmesa electrònicament, així com la producció, l'intercanvi i difusió per aquest mitjà, constitueix una obligació de l'Estat (...)".
- *Com funciona?* Com en el cas d'altres drets, el fet de tenir aquest reconeixement constitucional els atorga un estatus de garantia i de protecció davant possibles vulneracions.

Itàlia

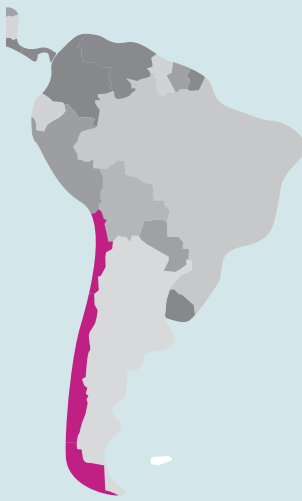

El 2015 el Parlament **italià** va redactar una declaració de drets a Internet per a promoure-la en fòrums internacionals, com el Fòrum sobre la Governança d'Internet.

- *Com s'estableix?* La declaració emana del Parlament i, durant el període de consulta de cinc mesos, va rebre 14.000 visites i 590 comentaris.
- *Què conté?* Entre d'altres, la Declaració urgeix a les institucions públiques que eliminin els obstacles tecnològics i econòmics existents en relació amb l'accés a Internet pels col·lectius més vulnerables.
- *Com funciona?* A efectes pràctics, la declaració interpel·la els poders públics però no té força vinculant.

Pel que fa a la resta de països que es troben fora del continent europeu, destaquem Xile, Índia i Brasil:

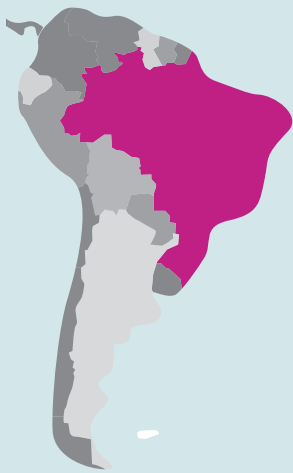
Xile

A **Xile** trobem la [Llei 20.453, de 2010](#), que consagra el principi de neutralitat de la xarxa per als consumidors i usuaris d'Internet. Aquesta llei, però, s'ha considerat com a mal exemple de regulació de la neutralitat de la xarxa per part d'alguns experts en drets digitals.

- *Com s'estableix?* Es tracta d'una llei promulgada pel Parlament xilè l'any 2010.
- *Què conté?* Entre d'altres, la Declaració urgeix a les institucions públiques que eliminin els obstacles tecnològics i econòmics existents en relació amb l'accés a Internet pels col·lectius més vulnerables. Així mateix, estableix deures a les concessionàries dels serveis públics de telecomunicacions, com ara la prohibició de bloquejar Internet.
- *Com funciona?* Aquesta normativa regula el dret a utilitzar, enviar, rebre o oferir qualsevol contingut, aplicació o servei legal a través d'Internet i impedeix que els prestadors de serveis distingeixin i discriminin les transmissions segons origen, contingut o propietat. Anys més tard, un projecte de llei sobre el dret d'accés a Internet va quedar bloquejat a la cambra. Davant la nova Constitució xilena, es valora incloure el dret a Internet com un dels drets humans reconeguts.

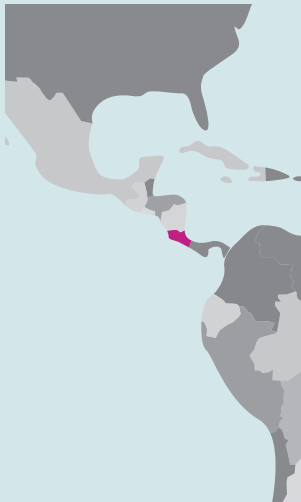
Brasil

Pel que fa a **Brasil**, aquest país és el primer a aprovar una llei garantint l'accés igualitari a Internet a tota la seva ciutadania, a través de la [Llei 12.965, coneguda com a Marc Civil d'Internet, de 2014](#).

- *Com s'estableix?* El Marc Civil d'Internet va ser una iniciativa de la societat civil, i va tenir una participació social clau durant la seva elaboració de forma col·laborativa. Es va aprovar el 2014 sota el nom de Llei 12.965.
- *Què conté?* La norma garanteix la neutralitat de la xarxa i la privacitat de les comunicacions, estableix drets i obligacions per a consumidors, operadores i l'Estat. També inclou, però, la diferenciació de serveis, aspecte polèmic pel que fa a grans corporacions com Facebook.
- *Com funciona?* La llei aporta "drets civils" en l'àmbit de la xarxa, però també s'ha de tenir en compte que diversos preceptes de la llei que contenen drets pels usuaris, depenen del fet que s'aprovi [legislació addicional](#) perquè siguin efectius.

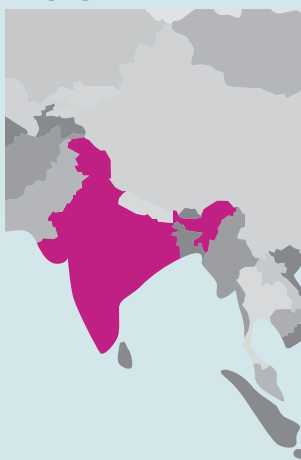
Costa Rica

A **Costa Rica** l'any 2010, la Cort Suprema de Justícia va reconèixer el dret a Internet com a dret fonamental vinculat-lo al dret de participació a la vida democràtica i la llibertat d'expressió.

- › *Com s'estableix?* Es tracta d'una sentència de la sala constitucional de Costa Rica de l'any 2010, la número 12790- 2010, en referència a l'obertura del mercat de telecomunicacions.
- › *Què conté?* En concret, la sentència fa el vincle, com en el cas de l'Índia o de França, amb altres drets de llibertat d'expressió i participació en els afers públics. La redacció és la següent: "que en el estado actual de los medios de comunicación y con respecto al desarrollo generalizado de los servicios de comunicación pública en línea así como a la importancia que tienen estos servicios para la participación en la vida democrática y la expresión de ideas y opiniones, este derecho implica la libertad de acceder a estos servicios".
- › *Com funciona?* Es tracta d'un reconeixement jurisprudencial que reforça la importància de garantir els drets digitals i precedent per a posteriors casos de limitació del dret.

Índia

Finalment, a principis de 2020 la Cort Suprema d'**Índia** va declarar que l'accés a Internet és un dret fonamental regulat a la constitució, dins el marc del dret a la llibertat d'expressió, a la privacitat i el dret a l'educació.

- › *Com s'estableix?* Arran dels casos Fahima Shrin v. State of Kerala i Anuradha Bhasin vs. Union of India and Ors, les corts de la Índia han tingut ocasió d'establir la vinculació del dret a Internet amb altres drets. Específicament, la sentència d'un dels casos afirma que el govern no pot privar els ciutadans i ciutadanes d'un dret fonamental excepte si no és en un supòsit recollit a la Constitució.
- › *Què conté?* Es vincula el dret a accés a Internet com a part del dret de privacitat i el dret a l'educació de l'article 21 de la constitució de l'Índia, també amb el dret a la llibertat d'expressió (article 19). No obstant, no es reconeix com a dret humà per sí sol.
- › *Com funciona?* Les sentències han servit per aixecar els bloquejos a Internet per part de l'Estat, en un context de limitacions greus al seu ús. No obstant, en un dels casos, per exemple, es va aixecar el bloqueig però se'n va limitar la velocitat.

En definitiva, existeix un espectre ampli de diferents reconeixements i legislacions que fan referència al dret d'accés a Internet. Després del cas pioner d'Estònia, constituït en un "estat digital", Noruega fa un pas més pel que fa a la velocitat de connexió. Per la seva banda, França estableix per llei la prohibició de tallar el servei, no només per bloquejos o decisions administratives o estatals –com en el cas de l'Índia–, sinó també per part de les companyies operadores. A més, Grècia modifica la constitució per a introduir-hi els drets vinculats a Internet. D'altra banda, la jurisprudència ha reconegut el dret a Internet majoritàriament vinculat a d'altres drets, com ara la lliber-

tat d'expressió. Finalment, hi ha previsions legals pel que fa a la neutralitat de la xarxa, com ara a Xile o Brasil (i d'altres països com Holanda, que no s'han mencionat). Cal tenir present, però, que si bé els avenços legals i jurisprudencials son essencials per a la garantia del dret a Internet, els casos relatats no formen part de països on, per se, es garanteixin els drets i les llibertats digitals.

C. CONFIGURACIÓ DEL DRET D'ACCÉS I ÚS A INTERNET SEGONS LA NORMATIVA ESPANYOLA

I. La Constitució Espanyola

La Constitució espanyola no recull el dret a Internet com a dret autònom constitucional. Tradicionalment, l'interès sobre Internet se centra en 3 direccions²²:

- › En relació amb la democràcia i participació ciutadana a través d'Internet al ciberespai (9.2 CE): s'afavoreix l'ús de l'administració electrònica i l'interès creixent de la democràcia digital. El dret d'accés a Internet s'entén com una eina de participació, un canal, que acosta la democràcia i les institucions a la ciutadania, augmentant la qualitat democràtica.
- › Mitjançant la limitació de l'ús de la informàtica en relació amb Internet, qüestions relatives a la protecció de dades (18.4 CE).
- › En relació amb la governança d'Internet, a la presència estatal de l'estructura i contingut del ciberespai (art. 20 CE), relacionat amb les llibertats d'expressió, informació del dret de la comunicació.

Pel que fa a la competència estatal de les telecomunicacions, el Tribunal Constitucional estableix que és l'Estat qui té competència per "definir els elements estructurals del sector a través de l'establiment del marc institucional del mercat (regulació de la competència) com de la intervenció als processos del mateix mercat (obligacions derivades de fer o no fer dels operadors del sector, a l'àmbit d'accés a la xarxa, interconnexió o garantia de cobertura)" i pel que fa a les Comunitats Autònomes, respecte de les telecomunicacions, aquestes no tenen competència ni normativa ni d'execució²³.

II. Llei 39/2015, d'1 d'octubre, del procediment administratiu comú de les administracions públiques

La Llei 39/2015, d'1 d'octubre estableix que les administracions públiques ofereixin a la ciutadania i organitzacions canals telemàtics per relacionar-s'hi. Introdueix la interoperabilitat entre administracions. Per exemple, això significa que les bases de dades de diferents administracions siguin compatibles.

²² Álvarez, T. (2019). El Derecho de acceso a Internet en el constitucionalismo español. op. cit., 46.

²³ Ibid., 48

III. Llei orgànica sobre la protecció de dades personals i garantia dels drets digitals 3/2018, de 5 de desembre

La [Llei orgànica 3/2018](#), que transposa el Reglament de la UE 2016/679, relatiu a la protecció de dades, regula, entre els articles 79 i 97, una sèrie de drets generals dels ciutadans i ciutadanes a Internet, drets específics relacionats amb els menors, drets relacionats amb els mitjans de comunicació digitals, dret a l'oblit a Internet, i drets relacionats amb l'àmbit laboral. Si bé aquesta llei reconeix aquests drets i els estima necessaris per a garantir els drets digitals de la ciutadania, d'acord amb l'article 18.4 de la Constitució, es precisa que el seu desenvolupament normatiu serà bé de manera orgànica (articles 83-87, 89-49) o de manera ordinària (articles 79-82, 88, 95-97).

Entre tots els drets, destaquem el recollit a l'article 81, que fa referència al dret d'accés universal a Internet, i l'article 83, que adreça el dret a l'educació digital, reconeixent la necessitat de la inclusió digital, derivada del dret a l'educació, ja que la informació i les noves tecnologies són facilitadors claus de la vida actual.

L'article 97 estableix que el govern, en col·laboració amb les Comunitats Autònomes, elaborarà un Pla d'Accés a Internet i un Pla d'actuació. També es preveu que el govern presenti un informe anual a la comissió parlamentària corresponent del Congrés dels Diputats, analitzant l'evolució dels drets, garanties i mandats previstos a la llei, a més de les mesures necessàries per a promoure el seu impuls i efectivitat.

El preàmbul d'aquesta llei també és rellevant, perquè al seu apartat IV afirma que correspon als poders públics, a través de polítiques públiques, fer efectius els drets digitals d'acord amb el principi d'igualtat, perquè es faci possible l'exercici ple dels drets fonamentals a la realitat digital. A més, també menciona que una futura reforma de la Constitució hauria d'eleva a rang constitucional una nova generació de drets digitals.

IV. Reial Decret-Llei 14/2019, de 31 d'octubre, pel qual s'adopten mesures urgents per raons de seguretat pública en matèria d'administració digital, contractació del sector públic i telecomunicacions

El [Reial Decret-Llei 14/2019](#) amplia els supòsits en els quals el govern pot intervenir les xarxes socials i tallar comunicacions electròniques sense autorització judicial. Abans només podia per raons de seguretat pública, defensa de la vida humana o emergències. Amb aquest decret, passen a incloure's motius d'ordre públic, seguretat pública o seguretat nacional. Arran de la seva publicació diverses veus crítiques van apuntar cap a la vulneració de la llibertat d'expressió i la neutralitat de la xarxa, alertant dels perills que podia comportar la nova normativa.

V. Transposició de Directives Europees

La Directiva (UE) 2009/140/CE, que modifica la Directiva 2002/21/CE relativa a un marc regulador comú de les xarxes i els serveis de comunicacions electrònics, es transposa a partir del [Reial Decret-Llei 13/2012](#). Aquest decret introdueix modificacions legislatives en matèria de comunicacions electròniques, les quals inclouen reforçar el dret dels operadors a ocupar la propietat privada i pública, i consolidar els drets dels usuaris dels serveis de comunicacions electròniques, a més de generalitzar el principi de neutralitat tecnològica²⁴. Respecte a la Directiva 2014/61/UE, aquesta ha estat transposada a través del [Reial Decret 330/2016](#), i fa referència a la regulació de les telecomunicacions i les infraestructures, estipulant que les infraestructures físiques s'han de compartir.

Pel que fa al Codi Europeu de les Comunicacions, aquest es vol transposar a la normativa espanyola a través de la Llei General de Telecomunicacions, la qual es troba en [avantprojecte de llei en el moment de redacció d'aquest informe](#). Tal com es configura, actualment l'avantprojecte inclou que les velocitats d'accés garanteixin la prestació de determinats serveis essencials, i s'estableix la possibilitat que el servei universal pugui ser prestat per tots els operadors. Pel que fa als drets dels usuaris, es reforça la transparència dels contractes i es regulen els paquets de serveis. També s'amplien les obligacions d'accessibilitat pels usuaris amb discapacitat²⁵.

En relació amb la [Llei de Telecomunicacions](#) actual, declara que les telecomunicacions són servei d'interès general, i a l'article 9 fa referència a la instal·lació i explotació de les xarxes públiques, promovent un model de xarxa publico-privada. Pel que fa a l'administració pública, aquesta ha d'instal·lar o explotar xarxes (a no ser que sigui per auto-prestació) com un inversor privat.

Respecte a la Directiva 2019/40, relativa a les dades obertes i la reutilització de la informació del sector públic, aquesta conté provisions regulades a la llei 39/2015 respecte a la interoperabilitat de les administracions, i la llei 3/2018, entre d'altres.

VI. Iniciatives *soft law*

La [Carta de Drets Digitals](#) és una iniciativa impulsada pel Ministeri espanyol d'assumptes econòmics i transformació digital. Mentre alguns experts la consideren un full de ruta per a futures regulacions tecnològiques, d'altres en són crítics i desconfien del seu impacte real.²⁶

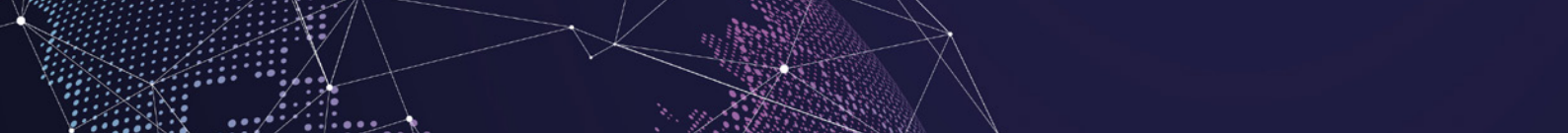
Aquesta iniciativa, elaborada per un [Grup d'Experts i Experts](#) en matèria de drets digitals, no té caràcter normatiu, sinó que vol reconèixer i suggerir principis i polítiques públiques relacionades amb els nous reptes plantejats per l'aplicació i interpretació dels drets a l'entorn digital.

La Carta, tal com està configurada actualment, engloba qüestions molt diverses, com el dret a l'educació digital, el dret a un entorn digital sostenible, drets digitals a l'entorn laboral i relacionats amb les administracions públiques, o la neutralitat de la xarxa i la transparència en l'ús d'intel·ligèn-

²⁴ Garrigues (2012). Novedades introducidas por el real decreto-ley 13/2012 para la transposición de directivas en materia de telecomunicaciones y Sociedad de la información. Pp. 1-20.

²⁵ Respecte a l'article 4, que contempla la intervenció d'Internet sense ordre judicial, veure <https://xnet-x.net/enmiendas-ante-proyecto-ley-telecomunicaciones-intervencion-Internet/>.

²⁶ Basat en les entrevistes grupals fetes en la preparació d'aquest informe.

cia artificial. Finalment, requereix als poders públics que avaluin les lleis administratives i processals vigents per examinar si s'adeqüen a l'entorn digital, i que proposin la seva modificació per garantir que els drets digitals són respectats.

En relació amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible de l'ONU, el govern d'Espanya ha desenvolupat el [Pla d'Espanya Digital 2025](#). Aquesta agenda pretén impulsar la transformació digital a Espanya, per a potenciar el creixement econòmic, reduir la desigualtat i augmentar la productivitat. Està estructurada en 10 eixos, entre els quals hi trobem reforçar les competències digitals, impulsar la digitalització de les administracions públiques i de les empreses, i garantir els drets de la ciutadania en el nou entorn digital.

D. CONFIGURACIÓ DEL DRET D'ACCÉS I ÚS D'INTERNET SEGONS LA NORMATIVA CATALANA

I. Estatut d'Autonomia

A l'[Estatut d'Autonomia de Catalunya](#) hi ha referències indirectes al dret d'accés a Internet, a través de les noves tecnologies de la informació i de la comunicació. En aquest sentit, destaquem l'article 4 (fa referència als drets i principis rector, afirmant que els poders públics han de promoure l'exercici dels drets i llibertats, de manera real i efectiva, participar totes les persones a la vida política, econòmica, social i cultural), l'article 52 (mitjans de comunicació social), l'article 53 (accés a les tecnologies de la informació i de la comunicació) i l'article 140.7 (competències en relació amb les infraestructures del transport i les comunicacions).

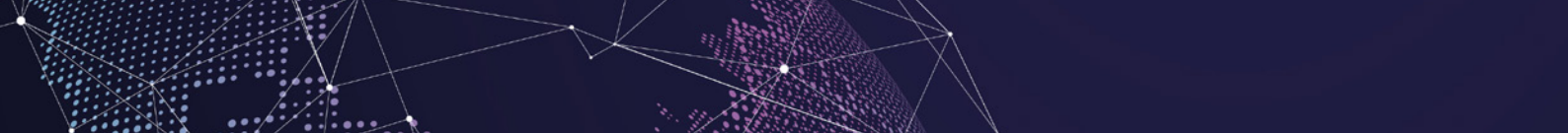
II. Carta Catalana pels drets i les responsabilitats digitals

De la mateixa manera que dins el marc de soft law espanyol trobem una Carta de Drets Digitals, dins l'àmbit català comptem amb la [Carta catalana per als drets i les responsabilitats digitals](#), publicada el desembre del 2019. Aquest projecte, coordinat per la Direcció General de Societat Digital, del Departament de Polítiques Digitals i Administració Pública de la Generalitat de Catalunya, es concep com una eina viva i dinàmica amb vocació normativa, i que serveix per a contribuir al debat global.²⁷

²⁷ Cal destacar que la Taula del Tercer Sector ha participat en la seva redacció, fent aportacions en la jornada de *Peer review* i en altres consultes que s'han realitzat.

III. CONTINGUT I RECONeixEMENT DEL DRET

Quan parlem del contingut d'un possible dret fonamental a Internet hem de partir de la premissa que aquest és un debat molt incipient. Fa mig segle dels primers desenvolupaments de la xarxa, però amb prou feines fa 20 anys que una part significativa de la humanitat hi ha tingut accés. El seu aterratge en la realitat global ha estat a una velocitat de vertigen, i ha fulminat moltes de les lògiques estructurals sobre les quals s'havien construït les societats i la cultura. És per això que quan estudiem la realitat vinculada a Internet ens trobem amb problemes per establir la seva naturalesa. Ens podem preguntar si es tracta d'un territori, un espai, un mitjà, una tecnologia, o totes aquestes coses alhora.

Internet té moltes dimensions, i afecta la vida de les persones de formes molt diverses, però sempre amb una incidència molt important²⁸. El fet que cobreixi tantes realitats, i que sigui una eina que moltes persones entenen i llegeixen de forma diferent, és el que fa que establir el contingut d'un possible *Dret a Internet* sigui una tasca intensa i en un estat molt primigeni. En tot cas, Internet té incidència en els drets i llibertats, per tant el debat és pertinent.

En el primer apartat s'han exposat els instruments internacionals i estatals que vinculen Internet amb drets fonamentals com la llibertat d'expressió. Així mateix, diverses entitats socials han mostrat la seva preocupació respecte la bretxa digital²⁹, la manca de connexió dels col·lectius vulnerabilitzats i els problemes que pot generar en tot allò que té a veure amb l'accés a l'educació,³⁰ al treball³¹ i fins i tot a la regularització de la situació de les persones migrades.³²

A. CONTINGUT DEL DRET

1. Consideracions sobre l'accés a Internet

Avui dia, en molts àmbits de la vida, si una persona no té accés a Internet es considera com si no existís.³³ Si no s'accedeix a Internet o no se'n sap fer ús, es deixen de tenir els mateixos drets que es tenien fins ara.³⁴ La bretxa digital ha estat una realitat cada cop més gran els darrers 10 anys i ha acabat d'agreuja-se arran de la COVID-19.³⁵ Segons els experts, existeixen almenys els següents tipus de bretxes digitals: la política, l'educativa, la generacional, la de gènere, la idiomàtica, la del professor i l'estudiant, la psicològica,³⁶ l'econòmica, la formativa o formativa-laboral (analfabetisme tecnològic) i la funcional (discapacitats).³⁷ Totes elles són generadores d'algun tipus d'exclusió.

La forma en què s'ha portat a terme la digitalització de la vida ha provocat un nou analfabetisme,³⁸ causat per l'obligació d'estar present a Internet per poder desenvolupar les activitats més rutinàries que permeten exercir la ciutadania. Però fins i tot les persones que tenen les capacitats necessàries per utilitzar la xarxa es troben amb moltes dificultats derivades de l'ús de programari exclouent per part de l'administració pública, les escoles i les empreses. Per tant, l'accés als drets tal com es coneixia fins ara s'ha trencat i s'ha creat una esclatxa molt més gran, que es pot concretar

²⁸ Per a realitzar aquesta publicació s'han revisat informes, doctrina, realitzat entrevistes i consultat altres materials. S'ha fet un esforç per recollir totes les visions possibles, per tal que quedin reflectides i donin una major solidesa al contingut i a les propostes.

²⁹ Serratosa, J. i Cuenca, A. (2020). La bretxa digital en les persones ateses per les entitats socials. Recuperat de https://es.slideshare.net/m_4Social/la-bretxa-digital-en-les-persones-ateses-per-entitats-socials-235642680

³⁰ Alto Comisionado para la Infancia (2020). Brecha Digital y Pobreza Infantil. Recuperat de <https://www.comisionadopobrezainfantil.gob.es/sites/default/files/DB%2014>.

³¹ UGT (2015). Brecha Digital. Recuperat de http://portal.ugt.org/Brecha-Digital/BRECHADIGITAL_WEB.pdf.pdf

³² Accem, Impacto de las Brechas digitales en la población extranjera, recuperat de <https://www.accem.es/archivos/brechas/files/downloads/impacto-de-las-brechas-digitales-en-la-poblacion-extranjera.pdf>

³³ Intervenció de Silvano Aversano a la discussió grupal organitzada amb representants d'entitats socials.

³⁴ Intervenció de l'Aureli Gómez a la discussió grupal organitzada amb representants d'entitats socials.

³⁵ Intervenció de Mireia Milian a la discussió grupal organitzada amb representants d'entitats socials.

³⁶ Cubero, J. Reflexiones sobre la brecha digital y la educación. Recuperat de <https://sid.usal.es/idos/F8/FDO22178/reflexiones.pdf>

³⁷ Ibid. 2

³⁸ Intervenció de l'Aureli Gómez a la discussió grupal organitzada amb representants d'entitats socials.

en dos aspectes: (1) la falta de competència per fer-ne ús i qui la provoca; (2) la falta d'accés i qui la genera.³⁹

Per part de l'administració pública la vulneració de drets en aquest context resulta flagrant, ja que una qüestió és evident: si es crea una obligació, s'ha de garantir l'accés de tota la ciutadania al seu compliment.⁴⁰

Per tant, pel que fa a contingut del dret i allò que cal protegir en regular-lo, es poden fer algunes consideracions en relació amb l'accés a la xarxa, el dret d'ús i la vida pública d'Internet:

- › **Sobre el dret d'accés:** aquest implica la *connexió* a la xarxa, les *infraestructures* que permeten aquesta connexió, els *dispositius* mitjançant els quals les persones es connecten, el *programari* que utilitzen per connectar-se i les *capacitats* que els permeten fer servir aquest programari, dispositius, infraestructura així com configuració i contractació de la connexió. Un enfocament que no tingui en compte tots aquests factors (per exemple centrat només en la connexió) seria empobridor en relació amb el dret d'accés.
- › **Sobre el dret d'ús i no ús:** el dret d'ús mai es pot convertir en una obligació d'ús. No es poden generar discriminacions per exercir drets i llibertats per no tenir o no voler tenir accés a Internet, tampoc es pot condicionar l'accés a Internet a la renúncia d'altres drets o a condicions abusives. En aquest sentit, els tràmits amb l'administració pública o l'operació amb entitats bancàries, per posar dos exemples, no haurien d'obligar a fer ús d'Internet i tampoc haurien de condicionar que aquest ús hagi de ser amb uns dispositius o programari ofert només per determinats proveïdors. L'aproximació a l'administració electrònica s'ha de promoure a través de la facilitat, tal i com va treballar la banca la qüestió dels caixers automàtics en el seu dia, i no de l'obligació i la via dels fets. I cal tenir en compte que l'Administració pública té la capacitat per a fer-ho.⁴¹
- › **Sobre el dret a la participació en la vida pública d'Internet:** l'accés a Internet no pot desposseir les persones de la capacitat d'incidir-hi. Per la seva importància en la societat qualsevol persona i col·lectiu humà ha de poder tenir accés als canals, capacitació, mitjans, organismes i institucions per participar i aportar en la definició d'Internet i en la seva governança. L'accés a l'ús no ha de ser passiu i ha de comportar també l'accés democràtic a la configuració i govern de la xarxa.

És interessant recuperar els nou principis recollits a l'abans citat "Contracte per la Web":

- › **Principis pels Govern:** Principi 1: assegurar que tothom pugui connectar-se a Internet; Principi 2: fer que tot Internet sigui disponible en tot moment; Principi 3: respectar i protegir els drets bàsics de les persones sobre les seves dades i la privacitat en la xarxa.
- › **Principis per les Empreses:** Principi 4: fer que Internet sigui assequible i accessible per tothom; Principi 5: respectar i protegir la privacitat i les dades personals per crear confiança online; Principi 6: desenvolupar tecnologies que promoguin el millor de la humanitat i contribueixin a desafiar el pitjor.

³⁹ Així ho han destacat tots els participants a les entrevistes grupals.

⁴⁰ Intervenció de l'Aureli Gómez a la discussió grupal organitzada amb representants d'entitats socials i de l'Agustí Cerrillo a la discussió grupal organitzada amb experts juristes.

⁴¹ Intervenció de Ricard Faura en el marc d'una entrevista individual per a l'informe.

- › **Principis per la ciutadania:** Principi 7: crear i col·laborar a la web perquè aquesta tingui un contingut ric i rellevant per tothom; Principi 8: construir comunitats sòlides que respectin la discussió civilitzada i la dignitat humana; Principi 9: lluitar per la web perquè segueixi sent oberta i un recurs públic.

2. Accés a un Internet digne, igualitari i apoderador

En relació amb el contingut del dret i allò que cal protegir en regular-lo es proposen alguns eixos per possibilitar que l'accés a Internet sigui digne i apoderador de les persones:

- › **Cap pas enrere en els drets adquirits.** Internet no pot ser digne si no es reconeixen en el seu context els drets individuals i col·lectius i les seves garanties. Per tal d'assegurar-ho, Internet no pot vulnerar els drets fonamentals aconseguits per la humanitat fins aquest moment.

- › **Cap pas endavant en la vulneració de drets.** És important assegurar que Internet no sigui "subjugador" i que no domini les relacions socials, econòmiques, i la informació. Per tant, s'ha d'exigir que es pugui exercir

el dret d'accés a Internet lliurement, que no sigui una obligació per poder exercir i protegir drets fonamentals i que no s'estableixin condicions abusives per poder-hi accedir. Cal protegir el dret a la privacitat i la intimitat personal i cal fer front a les possibilitats de vigilància i seguiment massiu que les tecnologies de computació fan possibles per part dels estats i les empreses. Cal impedir el monopoli i oligopoli en la connexió, infraestructures, dispositius, programari i capacitat, així com la limitació del fet que aquestes hagin de passar només per opcions mercantilitzades. S'hauria de possibilitar que hi hagi tant opcions públiques proporcionades per les administracions, com opcions comunitàries produïdes des de l'auto-organització i autogestió ciutadana. No es pot trencar la neutralitat de la xarxa de manera que el trànsit de dades es vegi

limitat o prioritzat segons el seu origen, destinatari, continguts o canals.

- › **Passos endavant en el potencial apoderador.** És important desenvolupar el potencial apoderador d'Internet en el desenvolupament personal i comunitari, en la participació social i política, en el desenvolupament d'activitat econòmica, en la resolució de necessitats i en la millora de la gestió col·lectiva dels recursos i el medi ambient. Cal protegir Internet com a espai de participació política i democràtica, com a espai d'organització i de protesta, d'exercici dels drets de reunió, manifestació i expressió. Cal doncs que la regulació faciliti i no entorpeixi el desenvolupament del potencial d'Internet en tots aquests aspectes.

D'altra banda, diferents veus, entre elles diverses entitats socials, apunten que és important desvincular el Dret a Internet de la visió consumista/capi-

Internet no pot ser digne si no es reconeixen en el seu context els drets individuals i col·lectius i les seves garanties. Per tal d'assegurar-ho, Internet no pot vulnerar els drets fonamentals aconseguits per la humanitat fins aquest moment.

talista, segons la qual Internet està lligada a la propietat dels dispositius, i a la titularitat d'un contracte de connexió⁴², ja que es corre el perill d'entendre el dret d'accés a Internet com a un dret de propietat, en què s'hagi de garantir a les persones l'ús de dispositius i no l'exercici dels seus drets en aquest nou espai. Entendre Internet com una eina col·lectiva d'accés a drets trenca aquesta lògica i pot, a més, donar lloc a dinàmiques comunitàries molt interessants. Cal, per tant, garantir l'accés suficient i no la propietat dels dispositius i contractes.

En aquest sentit és interessant la vinculació entre l'obsessió pel dispositiu, els problemes que la producció, l'obsolescència i el tractament d'aquest com a residu "prematu" genera en el medi ambient i el desapoderament de les persones. Més enllà de l'evident problema d'obsolescència i acumulació en l'àmbit urbà, de l'educació, etc., és el de l'àmbit rural, en què la digitalització agrícola genera, no només residus tecnològics, sinó també la pèrdua de coneixements per part de la pagesia.⁴³

3. Funcions bàsiques de l'accés a Internet per l'exercici dels Drets i Llibertats de les persones

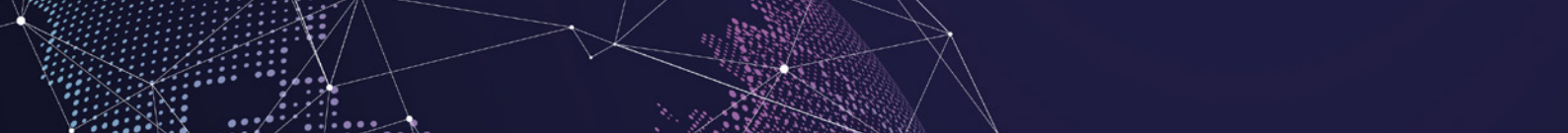
Al marge del debat que ens ocupa, sobre el seu reconeixement com a dret fonamental, no sembla que hi hagi cap dubte sobre el rol que Internet té com a eina d'accés a altres drets fonamentals de les persones i els col·lectius. Internet representa un canvi de paradigma a l'hora d'exercir els drets i llibertats reconeguts a la ciutadania pel nostre marc jurídic. Però això es dona fonamentalment en el cas de les persones que compten amb les competències digitals i formatives, i les eines tecnològiques necessàries. Cal anar amb molt de compte amb la garantia d'aquests drets, amb la capacitat de les persones per tal de vetllar per la seva seguretat i dignitat a la xarxa i perquè en la forma possible o més adequada, puguin accedir als dispositius i connexions per fer-ho.

En relació amb el contingut del dret i allò que cal protegir en regular-lo, s'enumeren a continuació algunes funcions bàsiques de l'accés a Internet que la legislació hauria de garantir amb l'exercici dels drets i llibertats de les persones recollits a la Constitució espanyola:

- **Llibertat d'opinió i expressió:** reconeguda a l'article 20 de la Constitució Espanyola. Com es pot apreciar a l'apartat 2. Marc jurídic d'aquest informe, és un dels drets amb què més s'ha vinculat i se segueix vinculant Internet. Des d'un moment molt inicial d'Internet, el primer que van apreciar tota la diversitat d'actors va ser la llibertat i igualtat que atorgava la xarxa quan parlem de llibertat i circulació de la Informació. Però aquestes llibertats no sempre són respectades, com s'ha demostrat amb freqüència per part dels Estats i les empreses, i és per això que s'han d'establir els mecanismes per garantir-les.
- **Llibertat de reunió, associació, sindicació:** reconegudes als articles 21, 22 i 28 de la Constitució Espanyola. Internet ha de garantir que, en cas que per necessitat o decisió les persones vulguin reunir-se, associar-se o sindicat-se per vies digitals, ho puguin fer sense cap altra limitació

⁴² Intervencions de l'Aureli Gómez i l'Agustí Cerrillo en les entrevistes grupals amb representants d'entitats socials i juristes.

⁴³ Resposta de Ángel Calle en el marc de l'entrevista individual.

que la il·legalitat de les activitats. A més, aquests drets s'haurien de gaudir sense cap interferència i amb totes les garanties de privacitat.

- › **Dret a la participació en els afers públics:** reconegut als articles 23 i 29 de la Constitució. Pel que fa a la participació política, la xarxa ha suposat un canvi radical en la forma i les potencialitats dels ciutadans i ciutadanes de participar en els afers públics. Nombroses iniciatives han demostrat tot el que es podria arribar a fer en aquest àmbit a través de les tecnologies. Però també pot suposar, en molts casos, l'exclusió de la ciutadania que no sigui usuària de les plataformes digitals, o no compti amb els mitjans necessaris per fer-ho.
- › **Intimitat i protecció de dades:** reconegut a l'article 18 de la Constitució Espanyola. Aquest dret garanteix la intimitat i allò que s'hi relaciona:

dret a l'anonimat, dret a la pròpia imatge, privacitat, algorismes responsables i transparents.

La intimitat a les xarxes ha estat sempre una qüestió controvertida. La coincidència de dos factors, d'una banda la capacitat tecnològica de les empreses per la recollida i processament de grans quantitats de dades sense gaire esforç, i de l'altra el desconeixement per part de les persones de les implicacions que la cessió de les seves dades pot tenir, ens ha portat a una situació de greu indefensió en allò que respecta a la protecció de dades. Si bé la normativa, com hem vist a l'hora d'analitzar el marc jurídic, procura ser altament garantista, les dinàmiques i metodologies desenvolupades pel sector en qüestió sempre troben la forma d'accedir a l'autorització de les interessades.

A més, el dret a la pròpia imatge, és a dir, la potestat personal de decidir sobre l'ús dels arxius audiovisuals on es pugui reconèixer a la persona, s'ha vist igualment afectat per la ràpida expansió de les xarxes socials. Aquest dret, reconegut a escala europea a totes les persones a partir dels 14 anys (abans és responsabilitat dels tutors legals), és igualment desconegut per la major part de les persones.

En ambdós casos, només una política d'educació digital i apoderament pot ajudar veritablement a la

protecció de les persones a Internet.

- › **Dret a l'educació:** reconegut a l'article 27 de la Constitució Espanyola. El dret a l'educació és un altre dels drets fonamentals que s'ha vist fortament afectat per la digitalització de la vida, i amb molta contundència arran de la COVID-19. Si bé nombrosos estudis parlaven fins ara de la bretxa educativa en relació amb les oportunitats i la qualitat educativa, i de la violència a les xarxes entre els joves, a partir de la situació causada per la pandèmia malauradament hem de parlar directament de l'accés a la educació. Els factors identificats que limiten l'accés dels infants són:

La intimitat a les xarxes ha estat sempre una qüestió controvertida. La coincidència de dos factors, d'una banda la capacitat tecnològica de les empreses per la recollida i processament de grans quantitats de dades sense gaire esforç, i de l'altra el desconeixement per part de les persones de les implicacions que la cessió de les seves dades pot tenir, ens ha portat a una situació de greu indefensió en allò que respecta a la protecció de dades.

- ▶ Baixa capacitat econòmica
- ▶ Fallada en els canals de comunicació
- ▶ Falta de competències digitals
- ▶ Aïllament geogràfic (món rural) o social (manca de recursos i xarxa)
- ▶ Manca d'acompanyament per convertir la informació en coneixement

A més dels factors enumerats, que provoquen l'exclusió, també cal tenir en compte en mans de qui es deixa el disseny de les metodologies i continguts educatius. En la mateixa línia, i no menys important, l'educació no ha de ser un mitjà per generar dependència tecnològica dels productes i serveis que les grans empreses tecnològiques ofereixen com a gratuïts a les escoles per aconseguir que els més petits s'hi habituïn i n'esdevinguin dependents.

- ▶ **Dret a la bona administració:** l'article 30 paràgraf 2 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya recull el Dret a una bona administració, incorporant l'article 41.1 de la Carta europea de Drets fonamentals, i estableix que "Totes les persones tenen dret que els poders públics de Catalunya les tractin, en els afers que les afecten, d'una manera imparcial i objectiva, i que l'actuació dels poders públics sigui proporcionada a les finalitats que la justifiquen."

No obstant, la implementació de l'Administració Digital no està sent proporcionada⁴⁴. Al contrari, es donen greus problemes per actuar enfront de l'Administració per part de les persones vulnerabilitzades i que pateixen qualsevol dels tipus d'esclletxa digital mencionat. A això hem d'afegir que és la mateixa administració, amb massa freqüència, qui estableix les exigències tecnològiques, sense que després es donin per part seva part les eines per poder exercir els drets davant els seus òrgans.⁴⁵

- ▶ **Dret al treball:** reconegut a l'article 35 de la Constitució Espanyola. Si bé el Dret al treball no està recollit al nostre marc jurídic com un Dret fonamental, és evident la seva importància en la vida de les persones, ja que és la forma en què la ciutadania accedeix habitualment als ingressos necessaris per gaudir d'un benestar suficient. En els casos en què les persones no accedeixen a una ocupació digna i adequadament remunerada, pateixen molts problemes que es poden convertir en estructurals i difícils de resoldre. Un accés apoderador a Internet pot jugar un paper important per exercir el dret al treball. En aquest àmbit trobem diverses esclletxes i principalment l'edat i la formació en entorns digitals.⁴⁶

Aquestes circumstàncies tenen com a conseqüència una forta segmentació laboral, que augmenta i consolida les desigualtats socials.

- ▶ **Altres béns jurídics protegits:** els Drets col·lectius i culturals

Finalment cal fer uns apunts respecte de la funció d'Internet per a l'exercici dels Drets col·lectius, per recordar que existeixen altres importants béns jurídics susceptibles de ser protegits i garantits a Internet, com serien:

- ▶ Accés a la cultura: el dret a desenvolupar i accedir a totes les expressions culturals.

⁴⁴ Així ho han expressat totes les persones participants en les entrevistes grupals de forma unànime.

⁴⁵ Intervencions de l'Aureli Gómez i Agustí Cerrillo a les entrevistes grupals amb entitats socials i juristes.

⁴⁶ UGT (2015). La brecha digital en España. Recuperat de http://portal.ugt.org/Brecha_Digital/BRECHADIGITAL_WEB.pdf

- ▶ Accés al patrimoni artístic i cultural: el dret de totes les persones a gaudir dels béns culturals comuns.
- ▶ La presència de les llengües minoritàries i minoritzades: s'ha de tenir molt en compte la presència de les llengües diverses per tal que totes les persones puguin comunicar-se, fer ús de les eines, comprendre la informació i es puguin sentir representades a Internet.
- ▶ El medi ambient: com ja ha estat indicat, el respecte pel medi ambient ha d'estar present a l'hora de definir com ha de ser un Dret a Internet, precisament a través de l'accés i apoderament col·lectius en comptes de la propietat de dispositius.

B. POSTURES EN RELACIÓ AMB EL RECONeixEMENT DEL DRET A INTERNET

Per poder parlar de drets, del possible Dret a Internet, el seu reconeixement, desenvolupament i protecció, hem de començar per determinar si Internet és un **espai públic i/o privat**; o si en canvi es tracta d'un espai equiparable a un recurs comunal. Es podria considerar un espai públic del qual fan ús privatius nombrosos actors, però sense el principi que inspira el dret a la igualtat recollit a la Constitució. També es pot considerar part del procomú, escapant a la lògica públic-privat que regeix el sistema jurídic actual, i s'articulés a través de mecanismes de gestió comunitària.

Respecte a la qualificació de dret, hem d'analitzar també que es pot tractar d'un **dret individual o col·lectiu**. Individuals serien tots aquells que fan referència al dret de la persona (educació, llibertat d'expressió). Els drets col·lectius farien referència, per exemple, a les infraestructures, la presència de les llengües, de les dones, el respecte als col·lectius (LGTBI, dones, gent gran, migrants), la neutralitat de la xarxa, entre altres.

Tenint en compte aquests dos eixos (espai públic, privat i/o procomú; dret individual o col·lectiu) i els debats en curs, distingim a continuació tres postures rellevants en relació al reconeixement d'Internet com a dret. Partim de la idea que la defensa dels drets i llibertats relacionades amb l'ús d'Internet pot aprofitar l'avenç de qualsevol d'aquestes "solucions jurídiques" per promoure els drets de les persones, independentment de si les entitats i col·lectius que ho fan es posicionen o no per una d'elles.

I. Internet no es considera un Dret

Les persones partidàries d'aquesta postura entenen que l'Internet no és més que un mitjà electrònic i un espai de relació. I, partint d'aquesta premissa, els drets serveixen per garantir el respecte a la Xarxa i per assegurar l'accés a aquesta com a eina que, a la vegada, permet accedir i garantir drets.

Més que la formulació d'un nou dret, es tractaria d'una reformulació dels drets i principis rectors, per tal d'incloure la nova realitat que suposa Internet, és una lluita per habitar el nou territori/espai/mitjà sense perdre els drets adquirits.

Aquesta postura va ser defensada per exemple per Vint Cerf, un dels “pares” d’Internet i també directiu de Google, a un article publicat l’any 2012 al New York Times *“Internet access is not a Human Right.”*⁴⁷ Segons l’autor, Internet és una habilitadora/facilitadora de Drets, però en cap moment es pot donar aquesta categoria a cap mena de tecnologia. En la mateixa línia, la professora de filosofia de la Universitat de Bergen, Jesse Tomalty, va un pas més enllà i es demana fins a quin punt es pot declarar Dret fonamental una eina que podria esdevenir obsoleta en un termini molt més breu del que poguéssim imaginar.⁴⁸

En aquesta postura se situava igualment, tot i manifestar-se oberta a altres consideracions, Lidón Gasull, presidenta de l’aFFac (associacions federades de famílies d’alumnes, abans FAPAC), i participant en l’entrevista grupal de juristes. Gasull considera que no es pot parlar d’un Dret a Internet, sinó que es tracta d’una eina que permet garantir altres drets en circumstàncies concretes. En el cas de la seva organització, per exemple, seria una eina o mitjà facilitadora de l’accés a l’educació en el context de la crisi sociosanitària provocada per la COVID-19.

Més enllà d’aquestes postures doctrinals, és ben cert que aquesta ha estat una postura dominant en una part important del treballs portats a terme pels governs i organismes internacionals fins al moment.

II. Internet com a dret fonamental instrumental

Les postures que treballen el Dret a Internet com a un dret fonamental instrumental parteixen de la base que es tracta d’un nou paradigma, com va ser el reconeixement, en el seu dia, de l’accés universal a la justícia, recollit al nostre marc jurídic com a tutela judicial efectiva a l’article 24 de la CE. S’acceptaria, per tant, l’aparició d’una eina social que té la capacitat de potenciar el benestar de les persones i actuar com a marc de garanties per l’exercici de la resta de drets.

Aquests experts no reconeixen el caràcter substantiu d’Internet com a Dret, ja que si bé li atorguen la categoria de Dret fonamental, no consideren que pugui tractar-se d’un dret autònom, perquè no pot existir sense la resta de Drets que ha d’ajudar a desenvolupar i garantir.

Es trobarien en aquesta línia, per exemple, Tim Berners Lee,⁴⁹ que si bé ha defensat el reconeixement d’Internet com a Dret fonamental davant la Comissió Europea, considera que la seva importància radica en l’accés que proporciona a altres drets i a qüestions relacionades amb el desenvolupament humà, com serien els Objectius del Desenvolupament Sostenible.

David Bondia, professor de Dret Internacional i President de l’Institut de Drets Humans de Catalunya, defensa igualment aquesta postura⁵⁰. Des del seu punt de vista, es tractaria d’un dret instrumental, com és la tutela judicial efectiva o el dret de participació, ja que no existeix la tutela judicial sense el dret a defensar-se, ni existeix la participació per la participació. De la mateixa manera considera que Internet no és un Dret en si mateix, sinó un instrument per accedir i garantir altres drets, com serien l’educació, la llibertat d’expressió, etc.

⁴⁷ Vinton G. Cerf (2012). Internet Access is not a Human Right. The New York Times. Disponible a: http://www.nytimes.com/2012/01/05/opinion/Internet-access-is-not-a-human-right.html?_r=1.

⁴⁸ Tomalty, J. (2017). Is There a Human Right to Internet Access?, Philosophy Now, recuperat de https://philosophynow.org/issues/118/Is_There_A_Human_Right_To_Internet_Access

⁴⁹ Vid. Intervenció de Simona Levi (Xnet) en el diàleg amb D. Sassoli, president del Parlament Europeu, U. Von der Leyen, presidenta de la Comissió Europea, l’ex president R. Prodi i T. Berners-Lee: “Acceso a Internet: un nuevo derecho humano”. <https://xnet-x.net/parlamento-europeo-internet-derecho-humano-simona-levi-sassoli-vonder-leyen-prodi-bernerslee/>

⁵⁰ Intervenció de David Bondia en l’entrevista grupal a juristes per fer aquest informe.

III. Internet com a Dret Fonamental Substantiu

Les postures que treballen el Dret a Internet com a un Dret substantiu, parteixen de la base que es tracta d'una nova realitat en tota la seva complexitat. I com a tal és una realitat a construir. Segons Michael L. Best, el sol fet de reconèixer Internet com un espai on fugir de la propietat dels mitjans de comunicació, i per tant un espai per l'alliberament de la informació i la igualtat, el converteixen en un dret substantiu a protegir en si mateix. Segons les seves pròpies paraules "Internet ha convertit la llibertat d'expressió en una realitat i un fenomen global."⁵¹

Des del vessant més tecnològic, altres postures segueixen la línia treballada per Best, des d'un vessant polític, com seria el cas de Dario Castañé⁵², defensa que Internet és un dret fonamental perquè és necessari per fer moltes coses a la nostra societat actual que no es poden fer sense la xarxa, i també per poder expandir allò que és possible. En aquest sentit, posa per exemple l'aprofundiment democràtic amb l'avenç cap a la democràcia directa. Internet facilita accés a la informació, la participació ciutadana i també poder legislar amb evidència científica. Si el comparem amb altres canals o mitjans, aquests són passius o limitats (ex. TV o telèfon són passius i/o limitats, a diferència d'Internet).

En aquesta línia, Tamara Álvarez, Professora de Dret Constitucional que ha defensat la seva tesi doctoral recentment sobre la base de la idea d'Internet com a Dret substantiu, susceptible de reconeixement constitucional, proposa un redactat específic pel reconeixement d'Internet com a Dret fonamental a la Constitució Espanyola.

"Dret d'accés a Internet"

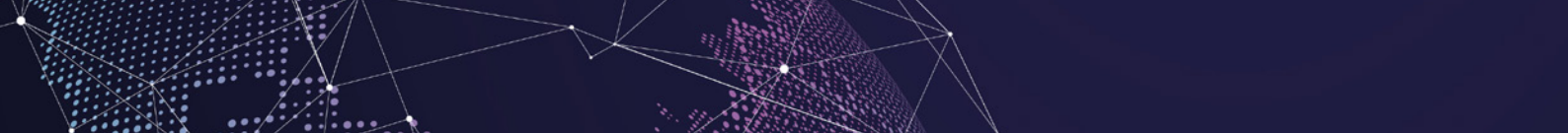
1. Tota persona té dret a accedir a Internet, i a les tecnologies que el possibiliten, amb independència de la seva situació personal, social, econòmica o geogràfica.
2. Els poders públics garantiran un accés neutral, públic, universal, assequible i de qualitat basat en els principis d'accessibilitat, pluralisme, no discriminació, transparència i seguretat.
3. Els poders públics es comprometran a eliminar els obstacles que dificultin el dret d'accés a Internet, a combatre la bretxa digital a través de la capacitació i l'educació digital."

⁵¹ Best, Michael L. (2004) Can the Internet be a Human Right . Recuperat de <https://www.du.edu/korbel/hrhw/volumes/2004/best-2004.pdf>

⁵² Dario Castañé, enginyer informàtic, portaveu internacional de Pirates de Catalunya i secretari de Blockchain Catalunya, participant en l'entrevista grupal a actives realitzada per l'elaboració d'aquest informe.

IV. CAS D'ESTUDI: LA CIUTAT DE BARCELONA

El cas d'estudi de la ciutat de Barcelona resulta interessant per diverses raons:

- › Com a gran ciutat i ciutat socialment desigual acumula exclusions i vulneració de drets i llibertats relacionades amb l'ús d'Internet.
- › Qualitativament i quantitativament és rellevant pel que fa a les actuacions d'entitats socials i del teixit associatiu, també en relació amb aquestes exclusions i vulneracions, especialment en col·lectius vulnerabilitzats.

L'objectiu d'aquest apartat és entendre quines són les polítiques públiques que Barcelona lidera o de les quals forma part, valorar-ne l'abast, i si es poden utilitzar per exigir un accés i ús d'Internet inclusiu.

- › L'Ajuntament de la ciutat i altres organismes metropolitans lideren iniciatives pioneres en relació amb l'accés i ús d'Internet, entre altres el consistori és membre fundador de la Coalició de Ciutats pels Drets Digitals.

- › Existeix un escena crítica formada per diversos sectors i col·lectius compromesos amb les llibertats digitals, pels quals algunes d'aquestes iniciatives han estat percebudes com a insuficients, com a simples campanyes d'imatge fins i tot, i argumenten que no van dirigides a abordar les qüestions fonamentals per aconseguir un accés i ús d'Internet realment universal i inclusiu.

- › Tot i que el marc jurídic per protegir un dret a Internet requereix regulació autonòmica, estatal o supraestatal, a la pràctica s'identifica que el marc regulatori municipal, les polítiques públiques i l'actuació del teixit associatiu resulta cabdal per al seu exercici.

L'objectiu d'aquest apartat és entendre quines són les polítiques públiques que Barcelona lidera o de les quals forma part, valorar-ne l'abast, i si es poden utilitzar per exigir un accés i ús d'Internet inclusiu. Considerem que aquest estudi és pertinent, ja que posa l'accent a la configuració del dret d'accés i ús d'Internet com un dret de proximitat, destacant la rellevància d'elaborar normativa d'àmbit local.

A. POLÍTIQUES PÚBLIQUES

I. Coalició de Ciutats pels Drets Digitals

El 2018, els governs municipals de Barcelona, Nova York i Amsterdam crearen la Coalició de Ciutats pels Drets Digitals, amb l'objectiu de protegir els drets digitals de les persones a escala global. Actualment, més de 50 ciutats s'hi han sumat, a més d'UN-Habitat, United Cities and Local Governments (UCLG) i Eurocities.

Aquestes ciutats han signat una declaració que reconeix que Internet s'ha convertit en una eina indispensable. Els municipis, que són les institucions democràtiques més properes per a la ciutadania, volen treballar cap a la direcció de l'eliminació de les barreres d'accés als serveis digitals, incorporant drets humans com la privacitat, la llibertat d'expressió i la democràcia.

La Coalició argumenta que les ciutats han de gestionar les conseqüències de les violacions dels drets digitals, i per això aquestes han de treballar per a promoure i defensar aquests drets, a més de liderar l'opinió pública posant l'accent a les necessitats dels seus residents i visitants. S'organitza a través de l'acció col·lectiva, i vol implementar a l'àmbit local el coneixement dels experts per afrontar els reptes de manera col·laborativa. Els membres de la Coalició utilitzen l'experiència i casos locals per influir en les polítiques internacionals, desenvolupen eines polítiques i tecnològiques, i formen grups de treball centrats en drets digitals.

La Declaració té 5 principis, inspirats en la [Coalició de Drets i Principis a Internet](#), del Fòrum de l'ONU sobre la Governança a Internet:

1. Accés universal i igualitari a Internet i alfabetització informàtica.
2. Privacitat, protecció i seguretat de dades.
3. Dades transparents, no-discriminatòries i responsables, també respecte al contingut i algorismes.
4. Democràcia participativa, diversitat i inclusió.
5. Estàndards de serveis digitals oberts i ètics.

Cada ciutat involucrada en la coalició pren el compromís de posar en pràctica mesures per a protegir i promoure els drets digitals dels seus ciutadans i visitants. La Coalició té 4 grups de treball: noves tecnologies, tecnologies obertes, economia de les dades, i inclusió digital.

Pel que fa al full de ruta del 2020, es van marcar uns objectius fins a finals d'any que si bé posaven l'accent en els drets digitals, malauradament no estaven enfocats de forma directa i activa en el problema de la bretxa digital. Pel que fa al grup de treball d'inclusió digital, Barcelona no n'és membre.

D'altra banda, l'Ajuntament de Barcelona va impulsar l'any 2016 la creació de Decidim Barcelona (part del projecte Decidim impulsat amb altres ciutats, l'Associació Decidim i amb LocalRed), la qual fomenta la participació ciutadana en polítiques públiques, i el [Portal de Dades Obertes](#), que permet als residents de la ciutat controlar la seva informació personal. A més, Barcelona ha impulsat el [Manifest per a la defensa dels drets digitals](#), per a treballar envers la sobirania tecnològica. El consistori també lidera una [iniciativa pionera](#) en relació amb l'Open Data, la intel·ligència artificial i l'humanisme tecnològic.⁵³

D'altra banda, Barcelona treballa en un Pla de Digitalització Oberta, en el marc del qual ha publicat els [Estàndards Ètics Digitals](#), que són un conjunt d'eines de polítiques públiques per a ciutats per posar el ciutadà al centre, i aconseguir governs més transparents i col·laboratius, promovent la sobirania tecnològica i l'ús ètic (obert i transparent) de les dades.

Igualment, la Coalició, que defensa posar les persones i els béns públics al centre de la tecnologia (tecnologia humana), en el context de la COVID-19, va emetre una [declaració comuna](#) destacant 10 principis entre els quals es destaca els principis de privacitat, control, obertura i transparència, participació i equitat i inclusió. Així, ressaltava la necessitat de donar suport

⁵³ A part de les iniciatives esmentades, destaquem el mapatge que s'està fent en el moment d'escriure aquest informe de l'ecosistema ciutadà actiu en la defensa dels drets digitals, el qual s'emmarca dins la Coalició. Per a més informació, veure <https://xnet-x.net/ca/ecosistema-ciutadana-drets-digitals/>

i servir a les comunitats, garantint la igualtat d'accessibilitat. També es reconeix que els grups més vulnerables i en risc d'exclusió social poden veure's afectats negativament per les tecnologies digitals si no es protegeixen els seus drets.

II. Comissionat d'Innovació Digital

L'Ajuntament de Barcelona s'ha fixat com una prioritat per als propers anys tancar la bretxa digital que existeix, en les seves diferents dimensions (equips, connectivitat i capacitació per utilitzar-lo).⁵⁴ Des de l'any 2016 Barcelona disposa de la figura del comissionat d'Innovació Digital, Administració Electrònica i Bon Govern, càrrec que inicialment va ocupar Francesca Bria i que actualment i des de 2019 ocupa Michael Donaldson. L'objectiu d'aquesta figura és donar suport a entitats de base per a fer tràmits de l'administració, atenent els ciutadans i ciutadanes a escala de districtes. Des de la perspectiva del Comissionat, l'accés a Internet s'aborda seguint el propòsit de l'Ajuntament, és a dir, enfocada cap a reduir la bretxa d'accés, i cap a millorar les competències digitals a través de diverses activitats de capacitació.

A l'any 2020, arran de la crisi de la COVID-19, el Comissionat va impulsar el [Pla de xoc per a la inclusió digital](#). Aquest Pla preveu diverses accions que permetin millorar les condicions de vides de diferents col·lectius, i especialment avançar cap a la reducció de la bretxa digital. El Pla afirma que la inclusió digital, imprescindible per construir una ciutat més inclusiva, té en compte l'Agenda 2030 i l'objectiu de no deixar ningú enrere.

Entre totes les activitats del Pla, destaquem la iniciativa impulsada des del desembre de l'any 2020, pel Comissionat i el Consorci d'Educació de Barcelona, que consisteix en impulsar un [projecte pilot](#) per a oferir mentories i assessorament digital a famílies amb infants i joves que disposen de menys coneixements TIC, els quals s'orienta respecte a temes relacionats amb la connexió en línia amb l'escola.

⁵⁴ Resposta de Lluís Torrent en el marc de l'entrevista individual.

⁵⁵ Intervenció de Ramon Roca a la discussió grupal organitzada amb diferents activistes.

⁵⁶ Ley 9/2014 de 9 de maig. «Interconnexió» es defineix en el punt 18 de l'Annex II de la Llei. Es regula principalment en l'article 12 del Capítol II però és un concepte present en tota la llei que es contempla sota diferents aspectes als articles 11, 14, 15, 21, 44, 48, 69, 71 i 76.

<https://www.boe.es/buscar/pdf/2014/BOE-A-2014-4950-consolidado.pdf>

III. Infraestructures de xarxa

A Barcelona, l'Institut Municipal d'Informàtica (IMI) és la institució que vetlla perquè la tecnologia afavoreixi la gestió eficaç de recursos públics, i lidera un [pla de transició digital](#) de l'Ajuntament de Barcelona. Si bé l'administració pública és la titular de xarxes de fibra òptica desplegades per la ciutat, aquesta només s'utilitza per autoproveïment de l'administració. Durant 10 anys l'explotació dels usos per a tercers ha estat concedida a una empresa privada que ha actuat com a gestora única. Aquesta infraestructura podria ser utilitzada per facilitar l'exercici del dret a Internet promovent la creació de xarxes comunitàries i l'ús compartit de la infraestructura pública⁵⁵. La [Llei de telecomunicacions](#)⁵⁶ seria el marc per donar aquesta orientació a la infraestructura, doncs inclou el dret d'interconnexió de les xarxes de telecomunicacions perquè els operadors finals puguin gaudir d'aquest servei de forma conjunta sense haver d'entrar en una lògica de competència, multiplicant de forma ineficient les infraestructures. En aquest marc, a més de

l'ús compartit per parts d'operadors privats, es podrien fomentar les xarxes comunitàries de comuns (mode Guifi.net) amb polítiques d'apoderament de la ciutadania i d'exercici del dret a Internet.

Fins ara, tot i que en termes generals no s'ha permès que hi hagués companyies de barri o altres companyies petites que poguessin administrar aquest sistema, l'excepció que confirma aquesta regla ha estat el de la companyia Adamo al 22@, que ofereix accés a Internet a aquest barri. Malauradament, quan diferents entitats han volgut expandir el projecte les propostes han acabat en via morta.⁵⁷ Diferents activistes proposen un model de gestió alternatiu, el qual podria ser en forma d'una infraestructura comuna, com la xarxa de fibra de titularitat municipal, però obrint la seva explotació a altres operadors, el que podria beneficiar molts altres col·lectius. En aquest sentit, es posa de relleu la possibilitat de fer societats mixtes.⁵⁸

B. ESPAIS PARTICIPANTS I CIUTADANIA ORGANITZADA

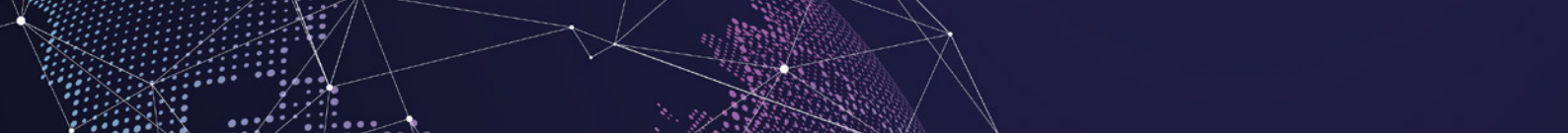
En paral·lel a les iniciatives liderades per les administracions públiques que operen a l'àmbit de Barcelona, ens trobem amb una sèrie d'iniciatives ciutadanes i espais participants. A continuació se'n mencionen algunes que s'han identificat en el context de l'estudi i que s'ha considerat que poden tenir un paper en relació al dret a Internet. No es fa una enumeració exhaustiva de les iniciatives i espais participats i segurament n'hi ha d'altres que també poden jugar un paper en l'exercici d'aquest dret.

La iniciativa ciutadana que té l'àmbit d'actuació més ampli és el grup ciutadà sobre polítiques públiques. Aquesta iniciativa ciutadana és un grup informal d'afinitat creat el 2019 per activistes i especialistes en temes digitals, i treballen en els àmbits de drets, legislació, governança, tecnologia, ètica de la tecnologia, infraestructures, investigació, empresa, administració, cultura, coneixement i educació. En formen part **Simona Levi (Xnet)**, **Artur Serra (Fundació iCat)**, **Ramon Roca (activista de les xarxes de telecomunicacions obertes i desenvolupament d'ecosistema de comuns amb guifi.net)**, **Mara Ballestrini (SalusCoop)**, **Javi Creus (Ideas for Change)**, **Genís Roca (RocaSalvatella)**, **Albert Cañigüeral (Ouishare)**, **Ignasi Labastida (Creative Commons)**, **Ana María Méndez (Traxctore)**, **Jaron Rowan (BAU Centro Universitario de Diseño)** i **Maddalena Falzoni (Maadix)**. Els seus objectius son:

1. Fer aflorar el potencial de la societat civil activa en l'àmbit digital.
2. Aportar propostes concretes i realistes per a la ciutat.
3. Influir de manera intensa, proactiva i positiva en les polítiques digitals de la ciutat de Barcelona i del seu futur consistori.
4. Internet també està de moda. Evitar polítiques de marques blanques i placebos que s'han vist en el passat per camuflar polítiques incompetents, lliberticides o corruptes.⁵⁹

⁵⁷ Intervenció de Josep Jover a la discussió grupal organitzada amb diferents juristes.

⁵⁸ Intervencions de Clara Cusó i Ramon Roca a la discussió grupal organitzada amb diferents activistes.

Com a iniciatives de ciutadania organitzada en relació amb la promoció de xarxes obertes, lliures i neutrals, destaquem la Fundació guifi.net, creada l'any 2004. El seu objectiu és impulsar i promoure una xarxa de telecomunicacions mancomunada, oberta, lliure i neutral basada en un model procomú. A la seva xarxa hi participen diversos operadors de telecomunicacions, que ofereixen els seus serveis per a millorar l'accés a Internet i creant alternatives en el territori. El seu projecte té tres perspectives: la tecnològica (impulsa una xarxa mancomunada), la social (ja que consideren l'accés a Internet com a dret humà, treballen perquè es pugui gaudir en les condicions més favorables possibles, amb connexions a preus justos i assequibles, independentment de si és un entorn urbà o rural) i l'econòmica (entenen la xarxa com un bé comú). Operen arreu de Catalunya, i la seva xarxa es troba en creixement constant.

Xnet, Institut per a la Digitalització Democràtica (<https://xnet-x.net>), és un projecte activista que proposa solucions avançades d'incidència política en diversos camps relacionats amb els drets digitals i l'actualització de la democràcia com ara la llibertat d'expressió, la neutralitat de la xarxa, la privacitat de les dades o mecanismes efectius de transparència, participació i control ciutadà de les institucions i contra la corrupció. Des de 2019, Xnet impulsa un Pla de Digitalització Democràtica de l'Educació, l'objectiu del qual es oferir un programari auditable i segur, que garanteixi la privacitat i el control de les dades als centres educatius. L'any 2020 l'Ajuntament de Barcelona i el Consorci d'Educació de Barcelona van acceptar començar un pilot d'aquest Pla dirigit per Xnet.

Centrats en el propòsit de connectar a la xarxa tots els estudiants que no disposen de recursos, destaquem la iniciativa Cap Estudiant Sense Internet, una secció local de guifi.net que es va iniciar a Mataró arran de la pandèmia del COVID19, que també té un projecte a la província de Saragossa i en el moment de fer aquest informe té propostes per fer a barris

de Barcelona. S'apel·la a la solidaritat de les persones per a minimitzar la bretxa social i ajudar als alumnes més vulnerables. La xarxa que han desplegat segueix un model d'economia social i solidària, i posen de relleu que la implicació de les administracions és clau per treballar envers a una economia col·laborativa, centrada en les persones i en la recerca de solucions de llarga durada.

La quarta iniciativa ciutadana que destaquem és la Cooperativa La Fàbric@, constituïda el 2013, està centrada a dinamitzar processos comunitaris, incidint en les desigualtats socials i en el context territorial, socioeconòmic i cultural que genera exclusió social. El 2017, el Districte de Nou Barris els va encarregar acompanyar a les entitats del districte perquè es fessin el certificat digital, i així poguessin fer tràmits online. Gràcies a l'èxit del projecte, el 2020 els van contractar per fer la mateixa feina a tots els districtes de la

Les polítiques públiques impulsades a la ciutat de Barcelona, dins la Coalició de Ciutats pels Drets Digitals, se centren a promoure l'humanisme tecnològic. Almenys des del punt de vista formal, aquestes iniciatives són pioneres i s'haurien de reconèixer com a tal, ja que lideren una nova visió dels drets digitals.

59 Xnet "Presentació de propostes del Grup Ciutadà sobre Polítiques Digitals (GCPD)" 4 de setembre de 2020, disponible a <https://xnet-x.net/ca/presentacio-propostes-grup-ciutada-politiques-digitals-gcpd/>

ciutat de Barcelona. A més, estan treballant en registrar les incidències que es produeixen per a millorar l'accessibilitat a l'administració.

Com a àmbits participants en destaquem tres, un que vincula organitzacions de la societat civil amb l'administració i dos d'articulació de la mateixa societat civil. El primer d'aquest és BarCola, un grup expert creat l'any 2016 mitjançant un conveni entre l'ajuntament, la seva agència Barcelona Activa, la Fundació UOC, la Fundació Guifinet, el Free Knowledge Institute i Ouishare; des del qual s'han organitzat dues trobades d'Economies Procomuns (2016, 2017) i dues trobades Sharing Cities (2018 i 2019), en una de les quals es va fer la declaració, signada per més de 30 ciutats, per la sobirania de les ciutats enfront de l'economia de plataforma que utilitza Internet per sacsejar els drets socials, laborals i econòmics. En l'exercici del dret a Internet ja s'ha assenyalat la importància que aquest sigui emancipador i no desaperador o que resulti en la vulneració d'altres drets, per això la importància d'aquesta iniciativa.

La segona és la Comissió procomuns de la Xarxa de l'Economia Solidària (XES), creada l'any 2017 que agrupa cooperatives i entitats de l'economia solidària compromeses amb el model de producció procomú i les tecnologies lliures; la qual impulsa la trobada TecnoFESC i que ha creat un repositori d'eines lliures, a més de facilitar la intercooperació entre cooperatives tecnològiques que estan donant solucions d'ús d'Internet alternatives a l'oligopoli digital. D'aquesta iniciativa en destaquem l'auto-organització social a través de la cooperativització del proveïment digital i el paper com a espai integrat a la XES per tenir un paper d'interlocució política amb les administracions, tant pel que fa al marc legislatiu com en la implementació de polítiques.

I la tercera és la iniciativa "Apoderament digital" creada arran de les eleccions municipals de 2019, que agrupa a diverses persones i entitats convocades inicialment pel Grup impulsor del Sobtec, i que proposa mesures i recopila recursos per a l'apoderament digital en el sector públic, amb propostes concretes a escala municipal i a escala autonòmica catalana que han estat assumides, total o parcialment, per diverses candidatures.⁶⁰

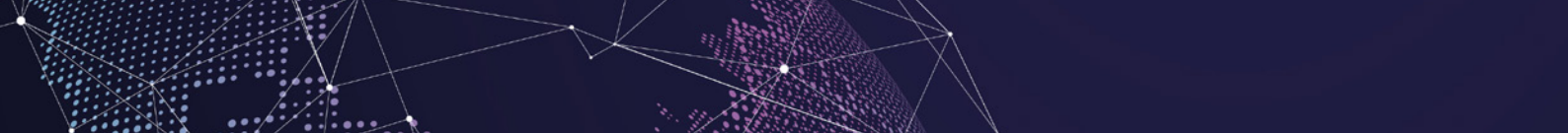
C. VALORACIÓ

Les polítiques públiques impulsades a la ciutat de Barcelona, dins la Coalició de Ciutats pels Drets Digitals, se centren a promoure l'humanisme tecnològic. Almenys des del punt de vista formal, aquestes iniciatives són pioneres i s'haurien de reconèixer com a tal, ja que lideren una nova visió dels drets digitals.⁶¹ Igualment, és important ser conscients de les limitacions d'aquests documents, ja que estem davant de *soft law*, i per tant no són normes jurídiques ni són estrictament vinculants.

D'altra banda, en relació amb les infraestructures, es destaca que tot i que Barcelona disposa de xarxa de fibra òptica, desplegada amb recursos públics, tots els intents que s'han fet per obrir la xarxa a la ciutadania no han

⁶⁰ En aquest àmbit, hi ha d'altres iniciatives rellevants. Vid. Free Culture Forum (FCForum) (2009). Charter for Innovation, Creativity and Access to Knowledge. Retrieved from <https://fcforum.net/en/charter/>; Free Culture Forum (FCForum) (2010). Sustainable Models for Creativity in the Digital Age. Retrieved from <https://fcforum.net/en/sustainable-models-for-creativity/>. Veure també l'informe d'Xnet (2020): "Privacidad, Protección de Datos y Abusos Institucionalizados. Transparencia para las instituciones, privacidad para las personas. Reformas de las políticas de datos para corregir la asimetría y desprotección de las personas frente a las instituciones". <https://xnet-x.net/datos-por-liebre-xnet-abusos-reforma-ley-proteccion-datos/>

⁶¹ Intervenció d'Agustí Cerrillo a la discussió grupal organitzada amb diferents juristes.

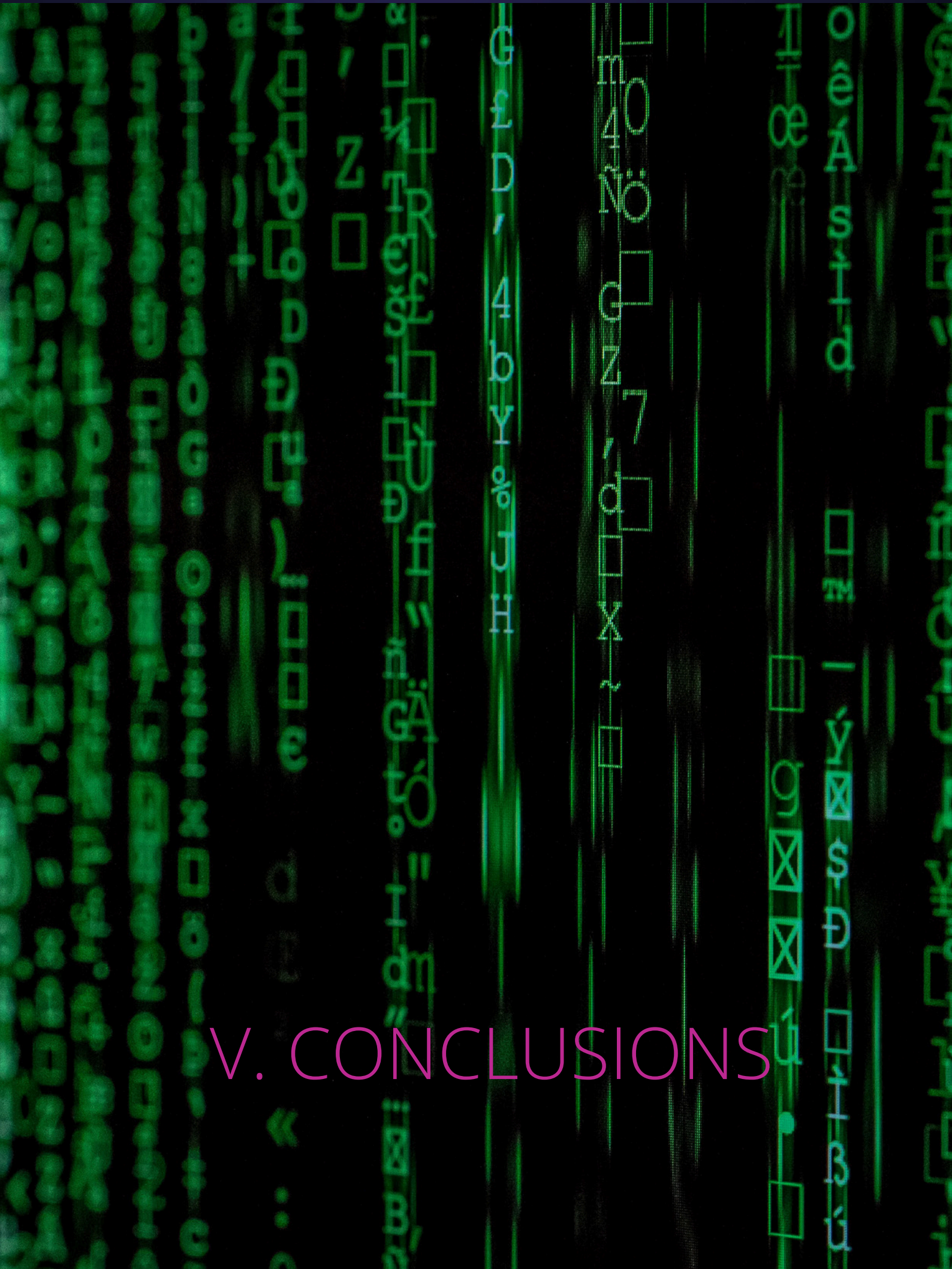

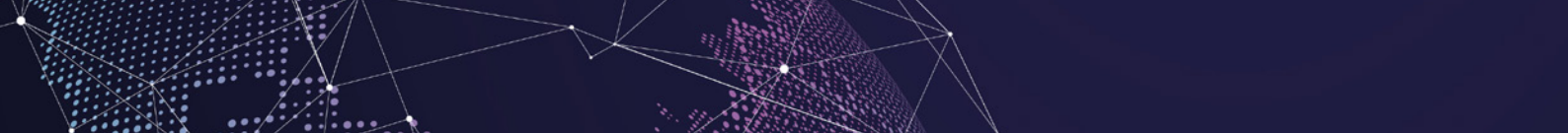
tingut efecte. No suposaria cap cost compartir la fibra municipal, no només amb projectes comunitaris i d'activistes, sinó també amb les mateixes companyies de telecomunicacions, optimitzant l'ús de la infraestructura.⁶² La imminent finalització de la concessió a Cellnex Telecom suposa una oportunitat per replantejar el model.

Igualment, observem que la ciutat té un teixit associatiu de societat civil organitzada, també en l'àmbit de les tecnologies digitals i Internet, compromesa amb els drets i llibertats que suposen una oportunitat per treballar amb les entitats del tercer sector social per fer-los efectius.

⁶² Intervenció de Josep Jover a la discussió grupal organitzada amb diferents juristes.

V. CONCLUSIONS

Davant l'encàrrec d'estudiar Internet com a un dret, es plantegen debats complexes que, com s'ha exposat, son molt recents. Entenent que l'objectiu de l'estudi és aportar eines per a contribuir a eradicar la pobresa i reduir les desigualtats a Catalunya, l'informe s'ha centrat en aquells aspectes que poden tenir una major incidència en la vida de les persones que han estat excloses de les oportunitats per accedir a tots els avenços que ofereix la xarxa. En aquest sentit, en cap moment pretén ser un document que vulgui participar dels debats de les persones expertes en tecnologies, o entrar a considerar la conveniència, o no, del seu ús i expansió.

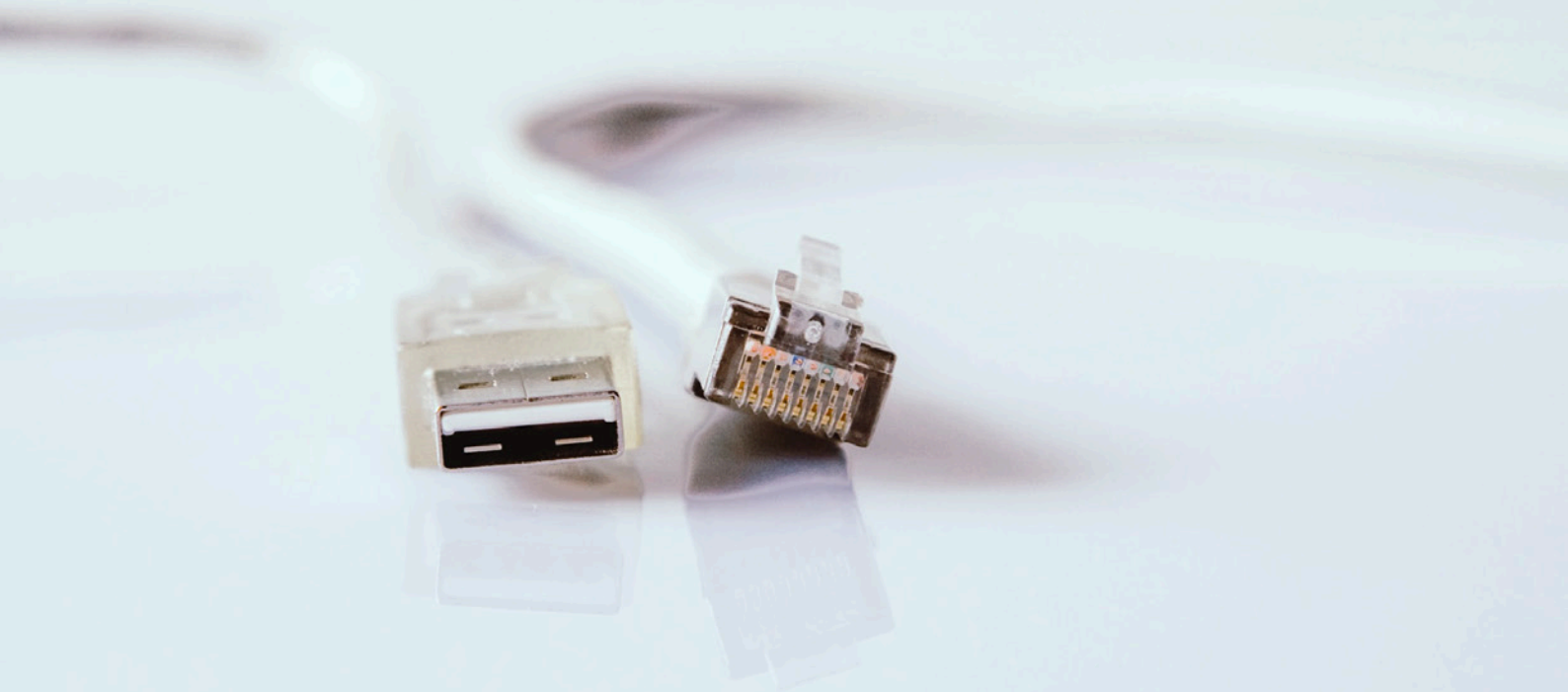
S'han realitzat entrevistes principalment a membres de la societat civil, que estan en contacte amb els col·lectius més afectats per la bretxa digital, així com a activistes que desenvolupen propostes concretes respecte a l'accés a Internet, i finalment alguns membres de l'administració pública rellevats en aquest àmbit. En el marc d'aquestes entrevistes s'han pogut identificar les mancances i problemàtiques que genera el fet de no gaudir de la xarxa en condicions d'igualtat respecte a les persones que tenen l'accés, els mitjans i els coneixements garantits.

El nivell de vulnerabilitat que pot provocar la manca de garantia de certs drets per no gaudir d'un dispositiu, d'una connexió i de la capacitat per exercir un ventall de drets impossible de mesurar, i que s'articulen actualment a través de la xarxa, ens fa considerar Internet com un nou dret fonamental. El debat sobre si es tracta d'un dret substantiu o instrumental, considerem, ha de donar-se en l'àmbit d'una àmplia esfera de discussió que inclogui tots els actors implicats, i que, en el seu moment, pugui enriquir la doctrina en aquest sentit.

El reconeixement d'un dret fonamental no és una tasca fàcil. Només un treball d'incidència política constant i rigorós i, sobretot, en coordinació amb els actors implicats amb l'objectiu de garantir Internet a totes les persones, tant a nivell local, com català, estatal i internacional, pot donar fruits en aquest sentit. No obstant, tal i com ha succeït en ocasions anteriors, no seria estrany que el seu reconeixement constitucional vingués donat pel Dret de la Unió Europea. Això, sense perjudici de començar per intentar aconseguir que el marc jurídic existent reculli mesures que, de forma expressa, generin obligacions per les administracions públiques i les empreses, com ara tarifes més favorables per a llars en risc d'exclusió, o la prohibició dels talls d'Internet.

Pel que fa al rol del Tercer sector d'acció social, i a la seva important tasca en l'àmbit de la incidència política i la innovació social, seria interessant treballar vers una aproximació comunitària en la resolució d'aquest problema. Així, es podria apostar per un enfocament no només inclusiu i garantista, sinó que, a més, faciliti el diàleg intergeneracional, la solidaritat, el treball comunitari, les xarxes de suport mutu, les xarxes lliures i la seva la governança, sense crear col·lectius que vinguin etiquetats o estigmatitzats per les seves capacitats i la seva relació d'inici amb la xarxa. La Taula del Tercer Sector, a més, hauria de tenir un rol fonamental en el lideratge i/o suport d'aquestes iniciatives, amb el suport de l'administració pública i la col·laboració amb les comunitats locals.

D'aquesta forma no es deixa la garantia del dret exclusivament en mans de l'Estat, les empreses i el mercat, sinó que es procura assegurar la perspectiva social de la seva protecció. Son aquestes conclusions sobre les quals s'articulen les propostes que segueixen.

VI. RECOMANACIONS D'ACTUACIÓ

El present informe recull informació sobre com configurar un dret fonamental a Internet, repassant les propostes del Dret Internacional dels Drets Humans, al Consell d'Europa i de la Unió Europea, i fixant-nos en d'altres països que l'han regulat en la seva carta magna o normativa interna. Així mateix, s'han exposat experiències concretes d'iniciatives i campanyes que poden ser útils per avançar cap a la realització del dret. Que el dret a Internet sigui un dret fonamental implica que pugui ser exigible davant les administracions, i per això cal normativa que el pugui desenvolupar i un pressupost que permeti implementar-lo.

En aquest sentit, en aquest apartat s'adrecen recomanacions tant a la Taula del Tercer Sector com a les entitats socials, així com a les administracions, per a fer realitat aquest dret fonamental en qualsevol de les tres vessants exposades a l'apartat 3 "Contingut i Reconeixement del Dret". En ell s'hi mostren tres possibles visions sobre com formular el dret fonamental a Internet. En primer lloc, algunes veus apuntaven cap a la negativa de considerar-lo com a dret i veure Internet com un "mitjà electrònic i un espai de relació". En segon lloc, es pot considerar com un dret instrumental, és a dir, que pugui ser un dret que permeti la consecució d'altres drets, com ara el dret a l'educació o la llibertat d'expressió. En tercer lloc, una altra perspectiva sí considerava que dret a Internet podia ser un dret fonamental substantiu, en sí mateix.

Recomanacions cap a la Taula del Tercer Sector

La **Taula del Tercer Sector**, com a entitat de segon i tercer nivell, que agrupa federacions i grans organitzacions del tercer sector social a Catalunya, pot jugar diversos rols en relació amb el dret a Internet i, en general amb la defensa de drets i llibertats relacionades amb l'ús d'Internet. Atès que la Taula actua com a facilitadora de la coordinació entre entitats i té el propòsit d'influir en la ciutadania i les institucions, alhora que representar el sector davant aquestes i altres agents socials, alguns dels rols que es proposa explorar i desenvolupar són els següents:

- Ser un actor clau en la **incidència política** per l'aprovació de **normativa i polítiques públiques** que garanteixin el dret a Internet en els seus diferents vessants.
- Ser aglutinadora i interlocutora per a **propostes legislatives** en l'àmbit autonòmic així com de regulacions en l'àmbit municipal, comarcal, provincial i metropolità. Ser un actor en la coordinació de propostes en l'àmbit estatal, europeu i internacional.
- Ser **observatori, agent informador i formador** de les federacions i entitats pel que fa a propostes i canvis legislatius que facin avançar, entorpeixin o facin retrocedir els drets i llibertats vinculats a l'ús d'Internet i facilitar la coordinació de mobilitzacions.
- Ser un **actor pont** entre el "**sector social**" i les organitzacions i col·lectius que treballen per les **llibertats a la xarxa**, així com per al desplegament de xarxes de base comunitària.

- › Ser **promotora** de les opcions d'**apoderament digital**, les tecnologies lliures i tecnoètiques, el **coneixement dels drets i llibertats** en l'ús d'Internet, així com la defensa en cas de vulneració i exclusió.
- › Ser impulsora i divulgadora de **materials formatius i informatius**, així com recopiladora de **bones pràctiques** entre les entitats socials i administracions públiques catalanes així com entre aquestes i les d'altres llocs.
- › Ser instrument per **mancomunar** entre les federacions i entitats: els assessoraments, l'assistència jurídica, així com les eines o formació relacionades amb els drets i llibertats i l'ús d'Internet.
- › Esdevenir un agent d'incidència davant de teleoperadores i empreses tecnològiques **per tal que les tarifes d'Internet siguin més reduïdes especialment per a llars vulnerables**, i per garantir la disponibilitat de dispositius com ordinadors i tauletes per a poder exercir els drets vinculats al Dret a Internet, com ara fer els deures, teletreballar o relacionar-se amb l'administració pública, a col·lectius en risc d'exclusió.
- › A més, la Taula pot jugar un paper de facilitació de la coordinació de les entitats socials que participen en iniciatives de **desplegament i ús de xarxa comunitària**. Hi ha diverses entitats socials, culturals i veïnals, algunes integrades en coordinadores i federacions que formen part de la taula, que acullen nodes de Guifinet i/o TTNcat o que participen en projectes de xarxa comunitària per fer-la accessible a persones vulnerabilitzades o a sectors de població amb dificultat d'accés. La Taula pot ajudar a articular aquestes iniciatives, recollir bones pràctiques i facilitar que altres entitats puguin participar en aquests projectes.

Recomanacions cap a les entitats socials

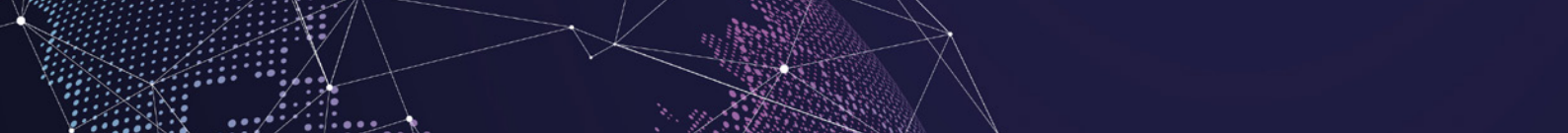
A continuació, detallem una sèrie d'accions (legals, relacionades amb polítiques públiques i lligades a l'activitat pròpia del tercer sector) que poden dur a terme les **entitats socials** en relació amb la reclamació d'accés i ús d'Internet com a dret fonamental. Si bé aquest dret comprèn un contingut molt extens, les recomanacions següents s'enfoquen, sobretot, en l'accés a Internet com a eina per accedir a altres drets, com el de l'educació o a la relació amb l'administració, i en qüestions referides a la neutralitat de la xarxa, disponibilitat d'infraestructures i assequibilitat del servei.

A. ACCIONS PER A ENFORTIR EL MARC LEGAL: PROPOSTES DE DESENVOLUPAMENT NORMATIU I VIES JUDICIALS EN CAS D'INCOMPLIMENT

I. Accions a escala internacional

Tal com s'ha exposat a l'apartat 1.a, l'àmbit internacional és una esfera de progressiva consideració del dret humà a Internet a través de diversos Comitès de Nacions Unides; de la Relatoria Especial sobre la promoció i protecció del dret a la llibertat d'opinió i d'expressió; de la resolució de l'Assemblea General de 2016 i del full de ruta de cooperació digital del Secretari General (2020).

1. Els Comitès de Nacions Unides de diverses convencions (entre elles, la Convenció dels Drets de l'Infant, la Convenció sobre l'Eliminació de totes les formes de discriminació contra la dona i el Comitè de Drets Econòmics, socials i culturals) permeten la interposició de **queixes individuals** si els drets que aquestes recullen s'han vulnerat. La Taula i les entitats que la conformen, si considera rellevant donar visibilitat a escala internacional la importància de tancar la bretxa digital, i posar de manifest la relació que té l'accés a Internet amb el gaudi d'altres drets humans, pot plantejar-se aquesta opció. En concret, la queixa hauria de vincular el dret d'accés a Internet amb algun dels drets reconeguts a les convencions esmentades, ja que a avui en dia no existeix cap òrgan de Nacions Unides que vetlli pel compliment del dret a Internet per part dels Estats. És a dir, caldria trobar un cas en què un dret humà s'hagués vulnerat per la manca d'accés a Internet (o per la seva precarietat, carestia...), i posar en relleu la importància de la xarxa per a garantir-lo, convidant el Comitè a posicionar-se sobre la rellevància del dret a Internet. Estaríem, en aquest cas, davant una denúncia indirecta de la vulneració del dret a Internet, considerant-lo com a instrumental. Si s'interposa una queixa als Comitès, s'ha de tenir en compte que, perquè sigui admesa, entre d'altres requisits, per norma general la via judicial interna s'ha d'haver esgotat. Això implica, la majoria de vegades, haver arribat al Tribunal Constitucional o bé argumentar que no hi ha més via jurídica possible a l'Estat.
2. Una altra opció pel que fa als treballs dels Comitès seria presentar informes com a societat civil, dins el marc de **l'examen de l'Estat espanyol** en cada un d'aquests òrgans, en el període que s'obre per a submissió d'informació i informes per part d'entitats i organitzacions (EPU, *examen periòdic universal*). Periòdicament, l'Estat espanyol s'ha de sotmetre a examen, i els membres de cada Comitè es preparen preguntes sobre qüestions controvertides, examinant si l'Estat compleix amb la Convenció. El resultat d'aquest examen és un document amb recomanacions de diversos tipus perquè l'Estat enforteixi el seu compliment de les provisions de les Convencions que ha ratificat. De nou, com en el cas de les queixes

individuals, caldria posar-ne relleu que el dret a Internet ha impedit el compliment d'un dret recollit a escala internacional, o bé n'ha provocat la vulneració. Estem davant d'un abordatge indirecte del dret per tal que progressivament s'obri un espai de diàleg respecte a la seva entitat i els Comitès ho entomïn de forma orgànica.

3. Treball amb **Relatories Especials de Nacions Unides**. Les Relatories són experts independents en un dret humà i sovint interaccionen amb la societat civil per recollir aportacions i possibles vulneracions de drets. En el cas del dret a Internet, el Relator Especial sobre la promoció i protecció del dret a la llibertat d'opinió i d'expressió ha afirmat en diverses ocasions la importància d'aquest dret, però es podria pensar en altres Relatories en funció del dret que interacciona amb el dret a Internet en cada cas. Des de les entitats socials es podria:
 - ▶ Aportar casos i informació sobre com les dificultats d'accés a Internet impacten en un determinat dret.
 - ▶ Convidar el Relator o Relatora en qüestió a comparèixer al Parlament de Catalunya, a una jornada internacional o reunions d'incidència en què es manifesti la necessitat de protegir el dret a Internet.
4. El **Tribunal Europeu de Drets Humans** permet interposar demandes a títol individual, i també a ONG en representació d'aquestes, si es consideren víctimes d'un dret reconegut. En aquest cas, i seguint la línia interpretativa que ha fet el Tribunal en relació amb el dret d'accés a Internet, la Taula o altres entitats socials podrien al·legar una vulneració de l'article 10, el qual fa referència a la llibertat d'expressió, i/o de l'article 2 del protocol addicional, que tracta el dret a l'educació. Si s'interposa una demanda, cal tenir present que perquè sigui admesa a tràmit s'ha d'haver esgotat prèviament la via interna, i la violació del dret ha d'haver produït a la víctima un perjudici important, entre d'altres. Està en vies de ratificar-se per part del govern espanyol la Carta Social Europea Revisada i el protocol de queixes col·lectives que obriria la possibilitat de presentar comunicacions respecte a vulneracions de drets socials en vinculació amb el dret a Internet.

II. Acció a escala constitucional

Com figura el preàmbul de la LO 3/2018, una **futura reforma de la Constitució** hauria d'incloure els drets digitals. En aquest sentit, el dret d'accés a Internet podria incorporar-se al Títol I Capítol 2n de la Secció 1a, [tal i com proposa l'advocada Tamara Álvarez](#), de la següent manera:

"Dret d'accés a Internet"

1. Tota persona té dret a accedir a Internet, i a les tecnologies que el possibiliten, amb independència de la seva situació personal, social, econòmica o geogràfica.
2. Els poders públics garantiran un accés neutral, públic, universal, assequible i de qualitat basat en els principis d'accessibilitat, pluralisme, no discriminació, transparència i seguretat.

3. Els poders públics es comprometran a eliminar els obstacles que dificultin el dret d'accés a Internet, a combatre la bretxa digital a través de la capacitat i l'educació digital.

Això permetria, a llarg termini, poder presentar recursos d'empara per la vulneració del dret a Internet en si mateix.

III. Accions relacionades amb el desenvolupament normatiu

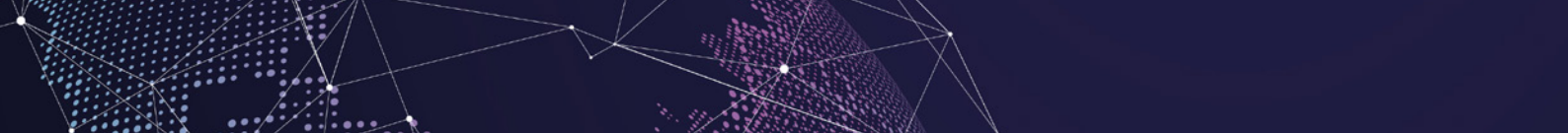
1. A nivell estatal, la **Llei Orgànica 3/2018** preveu una sèrie de drets digitals, entre els quals destaquem: el dret a la neutralitat de la xarxa (article 80, s'ha de desenvolupar a través d'una llei ordinària), el dret d'accés universal a Internet (article 81, s'ha de desenvolupar a través d'una llei ordinària) i el dret a l'educació digital (article 82, s'ha de desenvolupar a través d'una llei orgànica). Respecte del contingut d'aquesta llei, des del sector social es pot fer incidència a dos nivells: el primer, **promovent el desenvolupament normatiu** dels articles mencionats, ja que la seva eficàcia depèn de la llei que els reculli i pot ser una gran potencialitat d'implementació del dret. En aquest sentit, l'apartat 5è de l'article 97 preveu que el govern presenti un informe anual sobre com evoluciona el desenvolupament d'aquests drets. Seria interessant tenir coneixement de quan s'ha de presentar i fer aliances amb xarxes o col·lectius que treballin la temàtica per fer incidència sobre la necessitat de creació d'aquesta llei orgànica i fins i tot elaborant una proposta bàsica de redactat (demanant reunions al responsable corresponent, escrivint articles a premsa, fent una campanya de xarxes, escrivint un comunicat i compartint-lo amb els mitjans de comunicació...).

El segon, com regula l'article 97, es pot **fer incidència al nivell del Parlament de Catalunya perquè col·labori amb el govern per a elaborar un Pla d'Accés a Internet**, que ha de tenir com a objectiu: superar la bretxa digital proposant un bo social; l'existència d'espais de connexió d'accés públic; i l'alfabetització digital.

En concret, es podria treballar, tant en aquest Pla en contacte amb el govern català com directament fent incidència a nivell estatal, en la **consecució d'un bo social digital, per tal que les tarifes d'Internet siguin més reduïdes per a llars vulnerables**. Ara bé, en aquest punt caldria tenir en compte tres elements:

- ▶ A diferència de l'energia, tots els preus en matèria d'Internet són lliures (no n'hi ha de regulats).
- ▶ Els bons socials no impedeixen els talls de subministraments, sinó que faciliten una tarifa més baixa.
- ▶ És important pensar en, més enllà de la tarifa accessible, la disponibilitat de dispositius com ordinadors i tauletes per a poder exercir els drets vinculats al Dret a Internet, com ara fer els deures, teletreballar o relacionar-se amb l'administració pública.

2. A Estònia, l'article 5 de la seva llei de telecomunicacions del 2000 va declarar el dret d'accés a Internet. Pel que fa a Espanya, **l'avantprojecte**

de llei general de telecomunicacions contempla a l'article 37 el servei universal, entès com un conjunt de serveis que s'han de garantir per a tots els consumidors amb independència de la seva localització geogràfica, amb una qualitat determinada i a un preu assequible. Els detalls d'aquesta provisió es preveu que es regulin per real decret. Proposem seguir el desenvolupament d'aquest avantprojecte de llei, i quan entri en vigor, exigir el desenvolupament normatiu previst per tal de configurar el dret fonamental a Internet a la pràctica. Per exemple, les entitats socials podrien elaborar un redactat que desenvolupés l'article 37, recalcant les recomanacions i informes de NNUU sobre el dret d'accés a Internet, i fent especial referència a la Llei Orgànica 3/2018, que contempla el dret d'accés universal a Internet i la Carta Espanyola de Drets Digitals, que es concep com un document que un full de ruta per a futurs desenvolupaments normatius, com és el cas d'aquest avantprojecte.

3. **L'Estatut de Catalunya** estableix competència executiva en matèria de comunicacions electròniques, que inclou promoure l'existència d'un conjunt mínim de **serveis d'accés universal** (articles 52 i 104.7). En relació amb aquesta competència, el sector social podria fer incidència tant pel que fa al desenvolupament normatiu -assegurant que s'incorporen les prioritats en la matèria detectades pel tercer sector- com pel que fa a **l'acció judicial per incompliment**, depenent del tipus d'acció que vulgui realitzar. Seria positiu incorporar, pel que fa al desenvolupament normatiu, la Carta Catalana de Drets Digitals, ja que al punt 4, apartat 1, que detalla com ha de ser l'accés universal a Internet (per exemple, el principi de neutralitat de la xarxa, o que tothom ha de poder crear i fer servir infraestructures de xarxa i serveis propis). Tot i no ser un instrument estrictament vinculant, si és una eina que serveix per informar polítiques públiques.
4. Pel que fa a les modificacions normatives a nivell català, l'objectiu principal seria garantir el dret d'accés a Internet. En aquest sentit, **pot resultar inspiradora la regulació francesa que equipara els talls d'aquest servei amb els d'altres subministraments bàsics**, com ara l'aigua, la llum o el gas i els prohibeix en cas d'impagament. Si ho traslladem a casa nostra, la llei 24/2015 de mesures urgents per a afrontar l'emergència en l'àmbit de l'habitatge i la pobresa energètica estableix el principi de precaució, pel qual les companyies subministradores d'aquests serveis bàsics, quan perceben factures impagades, no poden efectuar el tall del subministrament, sinó que cal que consultin amb serveis socials per conèixer la situació d'aquella llar. En cas de tractar-se d'una llar vulnerable, el tall no podrà tenir lloc. L'incompliment d'aquest principi i el tall de l'aigua, la llum o el gas suposen una infracció de la llei 22/2010, el Codi de Consum de Catalunya, pel qual les companyies poden ser sancionades.

Així doncs, en l'àmbit legislatiu català, **es podria equiparar l'accés a Internet als altres subministraments bàsics** mencionats i afegir-lo en les normatives de referència: la llei 24/2015, en concret el seu article 6, "mesures per evitar la pobresa energètica" i el Codi de Consum de Catalunya pel que fa al procediment sancionador. D'aquesta manera s'impedirien els talls d'Internet per part de les companyies quan les llars

en situació de vulnerabilitat no puguin fer front a les factures. Es garantiria així el dret a Internet, ja que els talls poden provocar, com s'ha fet esment, la impossibilitat d'accedir a serveis bàsics que ofereix l'administració o a gaudir d'altres drets com el de llibertat d'expressió.

Finalment, un altre aspecte a tenir en compte és qui assumiria el cost de les factures impagades, que s'acumulen com a deute per a les llars. La llei 24/2015 estableix en el seu article 6.3 la signatura de convenis entre administracions i empreses subministradores per a fer-hi front, que s'han presentat recentment, i caldria fer incidència per a que s'incloués els serveis d'Internet en aquest cas.

5. L'Estatut de Catalunya estableix competència compartida en relació al **dret a l'educació**, l'accés a la mateixa (articles 21 i 131). En aquest sentit, es podria fer incidència en l'àmbit parlamentari per a assegurar que s'inclou l'accés a Internet dins el dret a l'educació, i/o plantejant l'opció d'utilitzar la via judicial per incompliment, al·legant que un dret recollit a l'Estatut (el dret a l'educació) no està degudament protegit. També en aquest cas considerem que l'ús de la **Carta Catalana Drets Digitals** és un bon punt de partida per fer incidència pel que fa a polítiques públiques. En especial, destaquem com a drets i responsabilitats digitals l'apartat 6, que articula la garantia de la capacitació i la inclusió digital (s'afirma el dret a educar-se sobre les tecnologies digitals, així com el dret dels col·lectius socials que requereixen especial atenció a gaudir d'un accés igualitari a aquesta educació) A més, l'article 4.8 disposa que " [...] els organismes públics han d'establir mecanismes públics de salvaguarda dels drets de la ciutadania en l'ús de desenvolupaments tecnològics, i garantir a totes les persones l'accés universal i efectiu a sistemes i mecanismes de resolució de conflictes eficaços i eficients, gratuïts i de resposta ràpida. Aquests mecanismes han de compensar les diferències econòmiques, geogràfiques i logístiques de les persones consumidores i usuàries de desenvolupaments tecnològics enfront dels desenvolupadors i corporacions tecnològiques." Amb el que estableix la Carta, que ha de servir com a eina per inspirar polítiques públiques, el sector social podria fer pressió en l'àmbit parlamentari i/o municipal, encaminada a garantir la inclusió digital, i que totes les persones tinguin accés a Internet.

IV. Accions judicials per incompliment

1. Com posa en relleu el cas francès i l'indi, si bé el dret d'accés a Internet no està recollit a la constitució, alguna entitat social es podria plantejar l'opció d'accedir al **Tribunal Constitucional a través d'un recurs d'empara**, a partir de l'argumentació d'una vulneració de l'article 27 de la Constitució (dret a l'educació), que sí que hi és recollit com un dret fonamental. Entre tots els arguments que es podrien utilitzar, podrien destacar que la majoria d'iniciatives legislatives o de polítiques públiques es limiten a tenir un valor simbòlic (com passa, per exemple, amb les Cartes de Drets Digitals, que son *soft law*, o la LO 3/2018, la qual, si no desenvolupa a través de lleis orgàniques o ordinàries els drets que regula, aquests queden reduïts a un valor simbòlic).

2. Si bé no és una via judicial en sentit estricte, proposem que es posin **queixes al Síndic de Greuges** al·legant la vulneració o bé del dret a Internet, o bé del dret a l'educació, al treball, o el que considerin pertinent en relació amb el cas que tractin. Proposem que la base de la queixa sigui que l'administració pública corresponent manté una actuació que vulnera els drets d'una persona o d'un col·lectiu. Seguint la mateixa línia d'actuació, les queixes també es podrien interposar a escala estatal al **Defensor del Poble**.

B. ACCIONS RELACIONADES AMB POLÍTIQUES PÚBLIQUES

1. A escala europea, la UE lidera la societat del Gigabit, com s'ha exposat a l'inici, en la qual, a part de diferents regulacions, també trobem polítiques públiques d'interès per al tercer sector, com **wifi4EU**. Aquesta iniciativa promou l'accés gratuït a la connexió wifi en llocs públics, com parcs, biblioteques, museus o centres mèdics. Són els municipis els que han de sol·licitar el bo (o val) que Wifi4EU ofereix i utilitzar-lo per a instal·lar equipaments wifi en llocs públics els quals encara no disposin de punts de wifi gratuïts. Si es detecta que algun municipi podria beneficiar-se d'aquesta opció, podria dur a terme una sèrie d'accions per a pressionar l'ens municipal a sol·licitar aquests bons. Les accions que des del tercer sector es podrien dur a terme podrien ser el lideratge d'una campanya local per a posar en relleu els beneficis que suposa l'obtenció d'aquest bo (o val), útil per informar a la ciutadania sobre què ofereix Wifi4EU, o bé exercint pressió als grups municipals que es cregui que estan més disposats a aprovar una moció per a sol·licitar-lo.
2. Tal com van destacar diferents entitats socials entrevistades, a part de promoure l'accés a Internet, la formació en temes de **capacitació digital** és crucial. En aquest sentit, es proposa que es facin cursos de capacitació per a diferents col·lectius als centres de l'administració pública com: escoles, centres cívics i biblioteques i que aquests, més enllà de la formació, siguin un recurs de suport per garantir l'exercici del dret a Internet.
3. Respecte a les infraestructures, **guifi.net** proposa passar d'un model d'infraestructura privativa a un **model procomú**. En aquest model, "la infraestructura de xarxa es construeix i opera de manera mancomunada entre tots els participants (empreses, voluntaris, administracions públiques...) a través d'unes normes clares de participació orientades a assegurar la igualtat d'oportunitats d'accés i preservar el seu estatus jurídic, blindant la xarxa contra la privatització i totes les males pràctiques associades a aquest model." El sector social podria impulsar la **transició** cap aquest model, ja que en aquest cas els recursos de la xarxa no són gestionats com un bé privat. Si algunes entitats interessades es coordinessin amb altres organitzacions, com per exemple, la Fundació Guifinet, l'associació eXO i altres actors del moviment de la xarxa procomuna, podria ser un interlocutor davant les administracions públiques per orientar aquest model cap a la satisfacció de les necessitats socials. També podria ser un

actor vigilant per identificar, reclamar i denunciar quan el model de xarxa de comuns és discriminat i/o entorpit.

4. A escala de Catalunya, en municipis on no arriba la fibra o en aquells en què tot i que hi arriba no s'està oferint als ciutadans i ciutadanes, el tercer sector podria promoure la **xarxa de comuns** prenent com a model la xarxa GRETA **d'Ascó**.
5. Pel que fa al desenvolupament de la **Carta Espanyola de Drets Digitals**, recomanem que les entitats socials segueixin de prop el seu desenvolupament. Si bé la fase de consulta pública finalitzava el 20 de desembre de 2020, el procés de redacció seguirà obert, i en aquest sentit el tercer sector pot impulsar la inclusió dels drets i deures digitals que consideri més rellevants.

C. ACCIONS RELACIONADES AMB L'ACTIVITAT PRÒPIA DEL TERCER SECTOR SOCIAL

1. **Capacitació apoderadora.** Des del tercer sector social es pot incidir en què la capacitació relacionada amb l'exercici de l'ús d'Internet que fan les entitats socials sigui apoderadora (a) Amb actuacions d'identificació i diagnòstic de situacions en les quals l'ús d'Internet resulta passiu, dependent, forçat i/o desapoderador (b) Promovent el debat sobre com ha de ser una capacitació apoderadora (c) Promovent l'ús d'Internet com una eina de participació política i de desenvolupament personal, educatiu i laboral, de forma activa i apoderada amb capacitat d'incidència en el seu desenvolupament (d) Creant o recopilant guies i materials per una capacitació apoderadora (e) Promovent l'ús de tecnologies lliures i tecnològiques, així com serveis en els quals els usuaris puguin tenir un paper actiu en la governança.
2. **Llengua.** Sobre el dret col·lectiu a tenir Internet en la pròpia llengua i la barrera que suposa la qüestió idiomàtica, d'una banda, es podria promoure la traducció de programari al català i la presència del català a les plataformes i sistemes. Però d'altra banda també es podria promoure la traducció a les llengües de les persones migrants que són ateses per les entitats socials, així com la seva participació apoderada en la traducció. S'ha vist en diversos àmbits que començar per tasques de traducció és bona via per prendre consciència de la capacitat d'incidir en la tecnologia. Un altre àmbit d'actuació que podria promoure és el desenvolupament del reconeixement de parla i les tecnologies d'aprenentatge de màquina en relació al català i a les llengües minoritzades, minoritàries o pròpies de col·lectius vulnerabilitzats. Caldria tenir en compte les iniciatives que s'estan fent des de la Generalitat però també des d'entitats de la societat civil com Softcatalà. Cal destacar també, com a referència, la tasca de la cooperativa Col·lectivaT durant el confinament per la COVID-19 amb llengües àrab, xinès i urdú per facilitar la comprensió dels canals de suport mutu de Telegram als col·lectius migrants.

3. **Sostenibilitat ambiental.** Per tal de garantir el Dret col·lectiu al medi ambient, el tercer sector pot donar suport a la promoció i potenciació de les polítiques i accions que promouen les plataformes comunitàries i col·laboratives en tot allò que tingui a veure amb els dispositius, el seu ús compartit, intercanvi i reutilització, per tal de vetllar tant per la creació de xarxes ciutadanes com per la protecció del medi ambient.

Recomanacions cap a les administracions

Tal i com s'ha exposat, la normativa existent en l'àmbit internacional i europeu és força àmplia, i també a nivell estatal, català i local s'han desenvolupat propostes de regulació i millora de l'accés a Internet com a dret.

Repassem a continuació algunes de les actuacions mencionades:

1. **El govern estatal o els grups parlamentaris de les Corts haurien de reformar la Constitució** per a introduir-hi el dret a Internet com a dret fonamental i poder exigir-lo davant dels tribunals. Es proposa fer-ho amb el redactat de l'advocada Tamara Álvarez reproduït més amunt. La via per a fer-ho seria la de l'article 168 CE:

"1. Si es proposava la revisió total de la Constitució o una de parcial que afectés el Títol Preliminar, el Capítol II, Secció 1a del Títol I, o el Títol II, es procedirà a l'aprovació del principi per majoria dels dos terços de cada Cambra, i a la dissolució immediata de les Corts.

2. Les Cambres elegides hauran de ratificar la decisió i procedir a l'estudi del nou text constitucional, que haurà de ser aprovat per majoria dels dos terços de les dues Cambres.

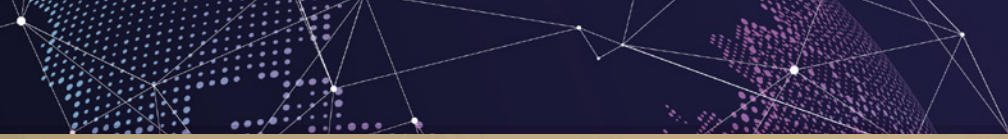
3. Aprovada la reforma per les Corts Generals, se sotmetrà a referèndum per a la seva ratificació."

Així doncs, resulta una demanda de llarg recorregut i complexa implementació a nivell polític, però que equipararia immediatament el dret a Internet a la resta de drets fonamentals del Títol I, Capítol Segon, Secció Primera.

2. **El govern estatal o els grups parlamentaris de les Corts haurien de fer el desplegament normatiu de la Llei Orgànica 3/2018 de protecció de dades personals i garantia dels drets digitals**, en concret dels seus articles 80 sobre neutralitat de la xarxa, 81 respecte, justament, el dret d'accés universal a Internet, i 82, el dret a l'educació digital. Aquesta mateixa norma estableix, al seu article 97, que s'ha de crear un **Pla d'Accés a Internet** amb l'objectiu de superar la bretxa digital proposant un bo social; l'existència d'espais de connexió d'accés públic; i l'alfabetització digital.
3. **A l'avantprojecte de llei general de telecomunicacions**, s'incorporarà a l'article 37 el servei universal a Internet. En aquest punt, recomanem incorporar també els estàndards internacionals de Drets Humans.
4. Pel que fa al **desenvolupament de la Carta Espanyola de Drets Digitals per part del govern estatal** hauria de recollir drets digitals des

del punt de vista dels estàndards internacionals de drets humans i les necessitats socials detectades.

5. **El Parlament de Catalunya podria desenvolupar els articles 52 i 104.7 de l'Estatut de Catalunya** sobre els serveis d'accés universal. Carta Catalana de Drets Digitals, ja que al punt 4, apartat 1, que detalla com ha de ser l'accés universal a Internet (per exemple, el principi de neutralitat de la xarxa, o que tothom ha de poder crear i fer servir infraestructures de xarxa i serveis propis).
6. Malgrat no tenir força vinculant, la **Carta Catalana Drets Digitals hauria de servir d'inspiració per a tota acció dels poders públics** en aquest àmbit.
7. **Es proposa que s'engegui, des de la Generalitat de Catalunya, una campanya de capacitat digital.** També es proposa que l'avaluació de l'accés no es faci només des de la perspectiva quantitativa de connectivitat (tantes llars connectades) sinó qualitativa, en la qual es tingui en compte la qualitat de la connexió (mòbil, fibra, ràdio; amplada de banda; simetria; nombre de persones a la llar que necessiten connectar-se habitualment), els dispositius i programari disponibles (ordinador, mòbil, tauleta; sistema operatiu, navegadors, plataformes educatives, portals de tràmit), la funcionalitat dels serveis a utilitzar i la capacitat de les persones per fer-ho.
8. **A nivell local, wifi4EU pot ser una bona eina per a obtenir** accés gratuït a la connexió wifi en llocs públics, com parcs, biblioteques, museus o centres mèdics. Són els municipis els que han de sol·licitar el bo (o val) que Wifi4EU ofereix i utilitzar-lo per a instal·lar equipaments wifi en llocs públics els quals encara no disposin de punts de wifi gratuïts.
9. En el cas de **Barcelona es podria participar en una proposta perquè la infraestructura pública de fibra sigui utilitzada de forma compartida per les operadores** i, alhora, pugui ser utilitzada per la xarxa procomuna i per les iniciatives socials i comunitàries. S'obre una oportunitat per replantejar el model actual, ja que la concessió d'explotació està a punt de finalitzar.

VII. BIBLIOGRAFIA I REFERÈNCIES

A. NORMATIVA INTERNACIONAL

- Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea
- Convenció de Nacions Unides dels Drets de les Persones amb Discapacitat
- Convenció de Nacions Unides dels Drets de l'Infant
- Convenció de Nacions Unides sobre la Protecció de Dades
- Convenció de Nacions Unides sobre la Eliminació de totes les formes de discriminació contra la dona
- Directiva 2009/140/CE del Parlament Europeu i del Consell de 25 de novembre de 2009 per la qual es modifiquen la Directiva 2002/21/CE relativa a un marc regulador comú de les xarxes i els serveis de comunicacions electròniques, la Directiva 2002/19/CE relativa a l'accés a les xarxes de comunicacions electròniques i recursos associats, i a la seva interconnexió, i la Directiva 2002/20/CE relativa a l'autorització de xarxes i serveis de comunicacions electròniques
- Directiva 2019/1937 del Parlament Europeu i del Consell, de 23 d'octubre de 2019, relativa a la protecció de les persones que informen sobre infraccions del Dret de la Unió
- Directiva 2019/1024 del Parlament Europeu i del Consell, de 20 de juny de 2019, relativa a les dades obertes i la reutilització de la informació del sector públic
- Directiva 2018/1972 del Parlament Europeu i del Consell, de 11 de desembre de 2018, pel qual s'estableix el Codi Europeu de les Comunicacions Electròniques
- Directiva 2016/1148 del Parlament Europeu i del Consell, de 6 de juliol de 2016, relativa a les mesures destinades a garantir un elevat nivell comú de seguretat a les xarxes i sistemes d'informació de la Unió
- Directrius del BEREC sobre la Implementació per part dels Reguladors Nacionals de les Normes Europees sobre la Neutralitat de la Xarxa
- Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals
- Reglament 2018/1971 del Parlament Europeu i del Consell, de 11 de desembre de 2018, pel qual s'estableixen l'Organisme de Reguladors Europeus de les Comunicacions Electròniques (ORECE) i l'Agència de recolzament a l'ORECE (Oficina de l'ORECE), pel qual es modifica el Reglament 2015/2120 pel qual es deroga el Reglament (CE) número 1211/2009
- Reglament 2016/679 del Parlament Europeu i del Consell, de 27 d'abril de 2016, relatiu a la protecció de les persones físiques pel que respecta al tractament de dades personals i a la lliure circulació d'aquestes dades i pel qual es deroga la Directiva 95/46/CE (Reglament general de protecció de dades)

- Reglament 2015/2120 del Parlament Europeu i del Consell, de 25 de novembre de 2015, pel qual s'estableixen mesures en relació a l'accés a un Internet obert i es modifica la Directiva 2002/22/CE relativa al servei universal i els drets dels usuaris en relació amb les xarxes i els serveis de comunicacions electròniques i el Reglament número 531/2012 relatiu a la itinerància a les xarxes públiques de comunicacions mòbils a la Unió

B. NORMATIVA ESTATAL I AUTONÒMICA

- Constitució Espanyola
- Conveni Europeu de Drets Humans
- Estatut d'Autonomia de Catalunya
- Llei 39/2015, d'1 d'octubre, del procediment administratiu comú de les administracions públiques
- Llei 9/2014, de 9 de maig, General de Telecomunicacions
- Llei Orgànica 3/2018, de 5 de desembre, de Protecció de Dades Personals i garantia dels drets digitals
- Reial decret 330/2016, de 9 de setembre, relatiu a mesures per reduir el cost del desplegament de les xarxes de comunicacions electròniques d'alta velocitat
- Reial Decret-llei 14/2019, de 31 d'octubre, pel qual s'adopten mesures urgents per raons de seguretat pública en matèria d'administració digital, contractació del sector públic i telecomunicacions
- Reial Decret-llei 13/2012, de 30 de març, pel qual es transposen directives en matèria de mercats interiors d'electricitat i gas i en matèria de comunicacions electròniques, i pel qual s'adopten mesures per a la correcció de les desviacions per desajusts entre les despeses i els ingressos dels sectors elèctrics i del gas

C. INSTRUMENTS *SOFT LAW*

- La Bretxa Digital en les persones ateses per entitats socials, <https://www.m4social.org/ca/2020/bretxa-digital-entitats-socials>
- Carta Catalana per als Drets i les Responsabilitats Digitals, <https://www.barcelona.cat/digitalstandards/manifesto/0.2/>
- Carta de Drets Digitals, https://portal.mineco.gob.es/es-es/ministerio/participacionpublica/audienciapublica/Paginas/SEDIA_Carta_Derechos_Digitales.aspx
- Codi dels Drets Online de la UE
- Contracte per la Xarxa <https://contractfortheweb.org>

- Brecha Digital i Pobreza Infantil, Alto Comisionado para la Infancia, <https://www.comisionadopobrezainfantil.gob.es/sites/default/files/DB%2014.pdf>
- Declaració de la Coalició de Ciutats pels Drets Digitals, https://citiesfordigitalrights.org/assets/Declaration_Cities_for_Digital_Rights.pdf
- Charter for Innovation, Creativity and Access to Knowledge. Retrieved from <https://fcforum.net/en/charter/>. Free Culture Forum (FCForum) (2009).
- Sustainable Models for Creativity in the Digital Age. Retrieved from <https://fcforum.net/en/sustainable-models-for-creativity/>. Free Culture Forum (FCForum) (2010).
- Impacto de las Brechas digitales en la población extranjera, Accem, <https://www.accem.es/archivos/brechas/files/downloads/impacto-de-las-brechas-digitales-en-la-poblacion-extranjera.pdf>
- Informe del Relator Especial sobre la promoció i protecció del dret a la llibertat d'opinió i d'expressió, Frank La Rue, A/HRC/17/27/S
- Informe del Relator Especial sobre la promoció i protecció del dret a la llibertat d'opinió i d'expressió, David Kaye, A/HRC/35/22
- La brecha digital en España, Estudio sobre la desigualdad postergada, Informe UGT http://portal.ugt.org/Brecha_Digital/BRECHADIGITAL_WEB.pdf
- Manifest a favor de la sobirania tecnològica i dels drets digitals per les ciutats, <https://www.barcelona.cat/digitalstandards/manifesto/0.2/>
- Mesures d'apoderament digital, <https://apoderamentdigital.cat/>
- Resolució del Consell de Drets Humans, *Promoció, protecció i gaudi dels drets humans*, A/HRC/32/L.20, 27 de juny 2016
- Resolució de l'Assemblea General de NNUU, *Declaració del Mil·leni de Nacions Unides*, A/RES/55/2
- Societat de la Informació, *Declaració de Principis. Construir la societat de la informació: un repte global per el nou mil·lenni*, WSIS-03/GENEVA/4-S
- Societat de la Informació, *Compromís de Tunísia*, WSIS-05/TUNIS/DOC/7-S

D. ARTICLES I OBRES DE REFERÈNCIA

- Álvarez, T. (2019). "El Derecho de acceso a Internet en el constitucionalismo espanyol". *Encontro de Investigadores da Escola de Direito da Universidade do Minho*: 39-54.
- Best, Michael L. (2004). "Can the Internet be a Human Right". *Human Rights and the Internet* edited by Steven Hick, Edward F. Halpin, and Eric Hoskins. New York: Palgrave Macmillan, 2000.

- Cabero Almenara, J (2014). "Reflexiones sobre la brecha digital y la educación". Article publicat a Inmanencia, 4(2), 14-26
- Cerf, V. (2014) Internet "Access is not a Human Right". Article al New York Times
- Cullèll, C. (2010). "El principi de neutralitat tecnològica i de serveis a la UE: la liberalització de l'espectre radioelèctric". *Revista d'Internet, dret i política*, número 11 (2010): 1-10.
- Fundació i2CAT (2019). "Construint drets i deures digitals".
- Garrigues, "Novedades introducidas por el real decreto-ley 13/2012 para la transposición de directivas en materia de telecomunicaciones y Sociedad de la información", 2012: 1-20.
- KPMG (2019). "Directive Europe's net neutrality guidelines seen as a victory for the open web". Legal Alert,
- Kuleto V. i Subotic N. (2016). "Modernizing the Public Administration – the Path to Digital Society". *International Journal of Engineering Research & Technology*, vol. 5 Issue 02: 7-13.
- Levi, S. (coord. 2012). *Cultura Libre Digital*. Editorial Icaria, Barcelona <http://icariaeditorial.com/libros.php?id=1336>
- Moret Millás, V. (2017). "Aspectos relativos a la incorporación de la Directiva NIS al ordenamiento jurídico español". *Instituto Español de Estudios Estratégicos*: 1-18.
- Tomalty, J. (2017) "Is there a Human Right to Internet Access?". *Philosophy Now*
- Xnet (2020). Informe: "Privacidad, Protección de Datos y Abusos Institucionalizados. Transparencia para las instituciones, privacidad para las personas. Reformas de las políticas de datos para corregir la asimetría y desprotección de las personas frente a las instituciones". <https://xnet-x.net/datos-por-liebre-xnet-abusos-reforma-ley-proteccion-datos/>

D. ENTITATS PARTICIPANTS A LES DISCUSSIONS GRUPALS

I. Discussió grupal – Entitats socials

- Silvano Aversano (representant de la Cooperativa La Fàbrica@)
- Ángel Calle (representant de REDINAM)
- Aureli Gómez (representant de Cap estudiant sense Internet)
- Mireia Milian (representant de Càritas)

II. Discussió grupal – Juristes

- David Bondia (Catedràtic de dret internacional públic a la Universitat de Barcelona i Director de l'Institut dels Drets Humans de Catalunya)
- Tamara Álvarez (Professora a la Universitat de Vigo, autora de la tesis doctoral "El dret d'accés a Internet en el constitucionalisme espanyol")
- Agustí Cerrillo (Catedràtic de dret administratiu a la Universitat Oberta de Catalunya, especialitzat en l'impacte de les noves tecnologies a l'administració pública)
- Josep Jover (advocat, president d' ASPERTIC, Associació Mediterrània de Perits de les TIC i president del grup ADVERTIA, task force per a Europa)
- Lidón Gasull (advocada i directora de l'aFFaC, la federació d'AMPA més gran de Catalunya)

III. Discussió grupal – Activistes

- Clara Cusó (advocada i coordinadora de la Fundació Guifi.net)
- Ramon Roca (President i cofundador de la Fundació Guifi.net)
- Roger Baig (enginyer industrial, investigador vinculat a guifi.net)
- Dario Castañé (enginyer informàtic, portaveu internacional de Pirates de Catalunya i secretari de Blockchain Catalunya)

IV. Entrevistes individuals

- Àngel Calle (representant de REDINAM)
- Silvano Aversano (representant de la Cooperativa La Fàbric@)
- Muriel Rovira (activista, participant a la iniciativa Apoderament digital i membre de Pirates de Catalunya)
- Ricard Faura i Homedes (antropòleg, cap del Servei d'Inclusió i Capacitació Digital de la Generalitat de Catalunya)
- Lluís Torrens Mèlich (Director d'Innovació Social de l'Ajuntament de Barcelona)
- Meritxell Benedí Altés (Directora General de Serveis Socials de la Generalitat de Catalunya)
- Michael Donaldson (Comissionat d'Innovació Digital, Administració Electrònica i Bon Govern Ajuntament de Barcelona)

Taula d'entitats
del Tercer Sector Social
de Catalunya

m4social

Amb el suport de:

AMB

Àrea Metropolitana
de Barcelona